

**Taiteilijoiden tulevaisuuskäsitykset ja tulevaisuustaitoja koskevat
käsitykset teatteriperustaisissa tulevaisuustyöpajoissa**

Laura Nuuttila

Pro gradu -tutkielma

Taiteen asiantuntija

Taiteiden tiedekunta

Lapin yliopisto

Syksy 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Taiteiden tiedekunta

Työn nimi: Taiteilijoiden tulevaisuuskäsitykset ja tulevaisuustaitoja koskevat käsitykset teatteriperustaisissa tulevaisuustyöpajoissa

Tekijä: Laura Nuuttila

Koulutusohjelma/oppiaine: Taiteen asiantuntijan -maisteriohjelma

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 55 + 2 liitettä

Vuosi: 2024

Tiivistelmä:

Tutkielmani tarkoitus on toteuttaa ja kuvata sekä taiteellinen että tieteellinen osio tulevaisuudentutkimuksen ja soveltavan teatterin yhdistävässä viitekehyksessä.

Tutkielmani teoriaosassa tarkastelen tulevaisuudentutkimusta, tulevaisuuden tutkimuksen osallistavia menetelmiä sekä soveltavaa teatteria ja sen menetelmiä. Tuon esille soveltavan teatterin ja tulevaisuudentutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja yhtäläisyyksiä.

Taiteellinen osio koostuu kolmesta teatteriperustaisesta tulevaisuustyöpajasta, jotka suunnittelin ja toteutin taiteentekijöille. Ne rakentuivat kolmesta teemasta: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Työpajojen tavoitteena oli tutustuttaa osallistujat tulevaisuustyöskentelyyn ja lisätä osallistujien tulevaisuustietoisuutta. Työpajat toimivat virittävänä toimintana ennen empiiristä tieteellistä osiota. Tein taiteellisen osion toiminnasta huomioita ja havaintoja. Niitä tuki tekemäni päiväkirjamerkinnät (audio ja kirjallinen) sekä työpajan aikana otetut toimintaa kuvaavat valokuvat ja muistiinpanot.

Tieteellisessä osiossa tarkastelen työpajoihin osallistuneiden taiteilijoiden tulevaisuuskäsityksiä, tulevaisuustaitoja koskevia käsityksiä sekä teatteriperustaisten tulevaisuustyöpajojen merkitystä myönteisen tulevaisuuskuvan rakentumisessa. Tieteellisen osion tutkimusaineisto hankittiin kyselylomakkeella, jota analysoin laadullisen sisällönanalyysin mukaisesti.

Tulokset osoittavat, että digitalisaatio ja muutos ovat taiteilijoiden tulevaisuuskäsityksiin eniten vaikuttavat ilmiöt. Tulevaisuustaidot perustuvat näiden ilmiöiden tuomiin osaamistarpeisiin. Taiteilijan tarvittavia tulevaisuustaitoja ovat mm. teknologinen ja digitaalinen osaaminen, epävarmuuden sietäminen, ongelmanratkaisukyky, vuorovaikutustaidot sekä ajattelun taidot. Ajattelun taidoilla tutkimuksessa tarkoitetaan kykyä nähdä asioita laajasti, eri perspektiiveistä.

Tutkimus osoittaa, kuinka teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat tekevät tulevaisuusaiheesta helpommin lähestyttävän leikillisyyden ja yhteisen tekemisen kautta, lisäävät tulevaisuustietoisuutta sekä tarjoavat osallisuuden kokemuksia vuorovaikutuksellisen ja kehollisen toiminnan kautta. Kehittämisideana ehdotan teatteriperustaisen tulevaisuusopetuksen kehittämistä ja sisällyttämistä yliopiston opintotarjontaan. Tulevaisuusaiheen käsittelyyn tarvitsemme keinoja ja teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat ovat yhdenlainen ehdotus tulevaisuustietoisuuden lisäämiselle ja kehittämiselle.

Avainsanat: tulevaisuudentutkimus, tulevaisuustyöskentely, soveltava teatteri, tulevaisuustyöpajat, laadullinen tutkimus

Lapland University

Faculty: Faculty of Art and Design

Title of the thesis: Artists' conceptions of the future and conceptions of future skills in theatre-based futures workshops

Author: Laura Nuuttila

Degree Programme: Arts Expertise

Type of work: Master's thesis

Number of pages: 55 + 2 attachments

Year: 2024

Abstract:

The purpose of my thesis is to implement and describe both the artistic and scientific part in the framework combining futures studies and applied theatre. In the theoretical part of my thesis, I examine futures studies, participatory methods of futures research, and applied theatre and its methods. I highlight the key concepts and similarities between applied theatre and futures studies.

The artistic part consists of three theatre-based futures workshops that I designed and executed for artists. They were built around three themes: past, present and future. The aim of the workshops was to familiarize the participants with future work and to increase the participants future awareness. The workshops served as a stimulating activity before the empirical scientific part. I made observations about the activities of the artistic section. They were supported by the diary entries I made (audio and written) as well as photographs and notes describing the activities taken during the workshop.

In the scientific section, I examine the artists' conceptions of the future, their perceptions of future skills and the significance of theatre-based futures workshops in building a positive vision of the future. The research material for the scientific section was obtained with a questionnaire, which I analyzed according to qualitative content analysis.

The results show that digitalization and change are the phenomena that have the greatest impact on artists' perceptions of the future. Future skills are based on the competence needs brought about by these phenomena. The future skills needed by an artist include technological and digital competence, tolerance of uncertainty, problem-solving skills, interaction skills and thinking skills. Thinking skills in this research refer to the ability to see things broadly, from different perspectives.

The study shows how theatre-based futures workshops make the topic of the future more approachable through playfulness and togetherness, increase awareness of the future and offer experiences of participation through interactive and bodily activities. As a development idea, I propose developing theatre-based futures education and including it in the university's study offering. We need ways to deal with the topic of the future, and theatre-based futures workshops are one kind of proposal for increasing and developing awareness of the future.

Keywords: futures studies, futures work, applied theatre, futures workshops, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TEOREETTINEN TAUSTA.....	8
2.1 SOVELTAVA TEATTERI	8
2.1.1 Määrittelyä.....	8
2.1.2 Soveltava teatteri ja tulevaisuustyöskentely.....	9
2.2 TULEVAISUUDENTUTKIMUS	10
2.2.1 Historiallista taustaa	10
2.2.2 Tulevaisuuden tutkimuksen monitieteisyys.....	11
2.3 OSALLISTAVAT TULEVAISUUDENTUTKIMUKSEN MENETELMÄT	14
2.3.1 Tulevaisuusverstas	14
2.3.2. Tulevaisuustyöskentely.....	15
2.4 TULEVAISUUSTAITOT JA TULEVAISUUSKUVA	18
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS.....	21
4 TAITEELLINEN OSIO: TEATTERIPERUSTAISET TULEVAISUUSTYÖPAJAT.....	22
4.1 Työpaja 1. Menneisyys.....	23
4.2 Työpaja 2. Nykyisyys.....	28
4.3 Työpaja 3. Tulevaisuus	31
5 TIETEELLINEN OSIO	35
5.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET	35
5.2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
5.2.1 Tutkimusmenetelmät	36
5.2.2 Tutkimushenkilöt.....	37
5.2.3 Aineiston keruu	37
5.2.4 Aineiston analyysi	38
5.2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
5.3.1 Työpajoihin osallistuneiden tulevaisuuskäsitykset.....	41
5.3.2 Työpajoihin osallistuneiden tulevaisuustaitoja koskevat käsitykset.....	44
5.3.3 Työpajojen merkitys myönteisen tulevaisuuskuvan luomisessa työpajoihin osallistuneiden käsitysten mukaan.....	46
6 YHTEENVETO.....	48
6.1 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
6.2 POHDINTA	49
LÄHTEET	52

LIITE 1. TUTKIMUSLUVAT

LIITE 2. KYSELYLOMAKKEET

1 JOHDANTO

Elämme epävarmoja aikoja. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa, sillä maailmaa ravistelee geopoliittinen epätasapaino, ilmastonmuutos ja globaalit ilmiöt. Covid-pandemian vuoksi maailma on muuttunut nopeammin kuin koskaan. Pandemian takia kävin läpi työperäisen paluumuuton Suomeen, menetettyäni taiteenalan ansioni Italiassa. Pandemian aikaan aloitettu työ *Tulevaisuussafari - kohti työtä ja koulutusta* -hankkeessa johti minut tähän pisteeseen, taiteilijan tulevaisuustaitoja koskevan pro gradu -tutkielman äärelle. Työjakso Tulevaisuussafari- hankkeessa oli ammatillisesti ja henkilökohtaisesti erittäin merkityksellinen. Hankkeessa yhdistin ammatillisen osaamiseni soveltavan teatterin kentältä itselle uuteen menetelmään, tulevaisuustyöskentelyyn. Tulevaisuussafari – kohti työtä ja koulutusta -hanke oli Euroopan sosiaalirahaston rahoittama nuorten työllisyysshanke, joka toimi kolmella paikkakunnalla samanaikaisesti ajalla 1.1.2021-1.1.2023. Hanke oli suunnattu alle 30-vuotiaille ilman opiskelu- tai työpaikkaa oleville nuorille. Hanketta koordinoi Lasten ja nuorten säätiö. Kemissä hankkeen toteutti Kemin Teatteri (hankkeen aikaan Kemin kaupunginteatteri), Oulussa Kulttuuriosuuskunta Ilme ja Kajaanissa Vaara Kollektiivi.

Tulevaisuussafarin tavoitteena oli vahvistaa nuorten työ- ja toimintakykyä ja tulevaisuuskasvua teatterin ja tulevaisuustyöskentelyn keinoin sekä lisätä nuorten ymmärrystä tulevaisuuden työelämästä. Soveltavaa teatteria ja tulevaisuustyöskentelyä yhdistävä työpajatoiminta oli uudenlainen menetelmä ja kokeilu käsitellä kohderyhmän käsityksiä mm. tulevaisuuskasvusta, oman polun löytämisestä ja työelämän murroksesta. Hankkeen loppuraportista käy ilmi, kuinka hanketta voidaan pitää onnistuneena:

Toiminnan tuloksista kertoo parhaiten ehkä se, että Tulevaisuussafari-jakson päätteeksi 83 prosenttia osallistujista tiesi seuraavan askeleensa kohti työelämää tai koulutusta, osallistujista 64 prosenttia kertoi suhtautuvansa toiminnan jälkeen tulevaisuuteen myönteisesti ja 75 prosenttia koki voivansa vaikuttaa omaan tulevaisuuteensa (Rakennerahastotietopalvelu, 2023).

Työn päättymisen jälkeen jäin pohtimaan miten voisin laajentaa aikaisemmassa projektissani opittua tietoa tulevaisuustyöskentelystä ja millä tavalla se voisi ulottua koskettamaan taiteen alalla työskenteleviä. Voisiko tulevaisuustyöskentelystä olla jotakin hyötyä taiteilijoille? Minua kiinnosti tutkia minkälaiset ovat taiteilijoiden tulevaisuuskäsitykset, mistä käsitykset

ovat syntyneet ja mitä ovat taiteilijan tulevaisuustaidot. Tutkimuksen lähtösystejä oli oletus: taiteilijat tarvitsevat tulevaisuustaitoja.

Elämme erittäin epävarmoja aikoja myös taiteen kentällä. Taiteen ja kulttuurin barometrin laatiman tutkimuksen mukaan taiteilijat kokevat epävarmuutta koskien tulevaisuutta:

Tulevaisuuden ennakkointi osoittautui monille taiteilijoille hankalaksi. Vastausten perusteella etenkin pitkään jatkunut epävarmuuden aika on aiheuttanut vaikeuksia ennakoida omaa tulevaisuuttaan, ja sen vuoksi osa taiteilijoista ei osannut tai halunnut ottaa kantaa asemaansa tai tilanteeseensa vuonna 2030 (Taiteen ja kulttuurin barometri 2021, Cupore, s.34).

Teatteri-ilmaisun ohjaajana ja tulevana taiteen asiantuntijana pyrin vaikuttamaan siihen, miten ja missä teatteritaidetta, ennen kaikkea soveltavaa teatteria käytetään työkaluna yhteiskunnallisessa tutkimuksessa, yhteiskunnallisten ilmiöiden, ongelmien ja tapahtumien käsittelyssä eri toimintaympäristöissä. Tutkimukseni aihe koskettaa henkilökohtaisesti: koen vahvaa halua määritellä konkreettisia taitoja, joita taiteilija voi käyttää navigoidessa tässä ja nyt ja huomenna. Mitä ovat ne käytännön taidot, joita taiteilijat tulevat tarvitsemaan tulevaisuudessa taiteen kentällä? Tutkimus pyrkii tuottamaan sellaista ajankohtaista tietoa, joka mahdollisesti tuo näkyväksi taiteilijoiden tulevaisuuteen liittyviä näkökulmia, lisäisi taiteilijoiden tulevaisuustietoisuutta ja tulevaisuususkoa sekä vahvistaisi taiteilijoiden tulevaisuustaitoja.

Tutkielmaa kirjoittaessani koen olevani kuin suutarin lapsi ilman kenkiä. Oma tulevaisuuteni on täysin auki, epävarmuus ja epätietoisuus seuraavasta asuin- ja työpaikasta painavat mieltä joka päivä. Toivon löytäväni vastauksia ja ratkaisuja myös oman tulevaisuuden kysymyksiin, vahvistaen myönteistä tulevaisuususkoa ja löytäväni tien omalle ”oikealle” polulleni.

Teatteriohjaaja Raila Leppäkoski kirjoittaa ihmisen itseilmaisun tärkeydestä sisäänrakennetun, primitiivisen tarpeen kautta: mikäli lapsi ilmaisee itseään itkun kautta eikä itkuun vastata, (eli itseilmaisuus epäonnistuu) lapsi kuolee (Leppäkoski, 2001 s.153). Tämä on kärjistetty kuvaus ilmaisuntarpeesta ja jokainen tekee omat päätelmänsä siitä, mutta minua ajatus jäi kummittelemaan.

Olen etuoikeutetussa asemassa, olen taiteentekijä, valmistumisen jälkeen taiteen asiantuntija ja saan ilmaista itseäni taiteen kautta. Olen myös tuore äiti ja teatteri-ilmaisun ohjaaja. Nämä ovat vain muutamia rooleja, joita minulla on. Tämän tutkimuksen myötä otan myös roolin tulevaisuudentutkijana ja tavoitteena on löytää ilmaisun ja luovan työskentelyn avulla uutta

tietoa tulevaisuudesta. Taiteilijana, luovan työn ja ajattelun puolestapuhujana, tuen Leppäkosken väitettä itseilmaisun tarpeesta ja merkityksestä. On tärkeää tarjota ihmisille mahdollisuus itseilmaisuun ja isojen aiheiden käsittelyyn, kuten meitä kaikkia koskeva *tulevaisuus*.

Työterveyslaitoksen laatima tutkimushanke *Miten Suomi voi*, tutkii suomalaisten työhyvinvoinnin kehittymistä v. 2021–2023 ja nostaa esiin tutkimustani kiinnostavan tuloksen: huoli oman työn tulevaisuudesta ja tietämättömyys oman työn tulevaisuudesta, ovat 18–65-vuotiaita työntekijöitä eniten kuormittava tekijä Suomessa (Työterveyslaitos, 2023). Aikaisemmin mainitsema Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tutkimus *Tulevaisuuden taiteentekijät 2021*, tuo ilmi samansuuntaista informaatiota taiteen alan työntekijöiden työelämään liittyvästä haasteesta: taiteilijat kantavat huolta oman työn tulevaisuudesta (Taiteen ja kulttuurin barometri 2021, Cupore).

Tutkimuksen lähtökohtana oli toteuttaa sekä taiteellinen että tieteellinen osio tulevaisuudentutkimuksen ja soveltavan teatterin yhdistävässä viitekehyksessä. Taiteellinen osio sisälsi teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat taiteilijoille ja tieteellisenä osiona tutkimuksessa toimii tulevaisuuskäsityksiä, tulevaisuustaitoja ja teatteriperustaista tulevaisuustyöskentelyä käsittelevä kysely.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Soveltava teatteri

2.1.1 Määrittelyä

Soveltava teatteri on kattokäsite, joka kattaa monipuolisesti erilaisia teatterin käsitteitä ja menetelmiä. Soveltava teatteri eroaa selkeimmin perinteisestä esittävästä teatterista sen tekijöiden toimijuuden kautta. Soveltava teatteri on luonteeltaan yhteiskunnallista muutosta tavoitteleva, ja sille ominaista on ihmisiä osallistava ote, kun taas esittävässä teatterissa tekijät ovat usein selkeästi erotettuina katsojista. Soveltavassa teatterissa teatterin tekniikoita käytetään muutoksen aikaansaamiseksi ja *soveltavaa* teatterissa on katsojan siirtyminen aktiiviseksi osallistujaksi teatterillisessä prosessissa (Balme, 2015, s. 242–243). Tätä voidaan kutsua osallistavaksi teatteriksi. Myös osallistava teatteri lukeutuu käsitteenä soveltavan teatterin alle. Englanniksi osallistava teatteri taipuu muotoon *participatory theatre*, jolla tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa katsojia kutsutaan teatterilliseen prosessiin mukaan erilaisin tavoin (Ryynänen, Nortio, Varjonen, 2021, s. 185).

Osallistavan tai soveltavan teatterin termiä voidaan käyttää prosesseista, joissa pyrkimyksenä ei ole esityksen valmistaminen, vaan tietyn aiheen äärellä työskentely, sen käsittely ja tutkimus (Ryynänen, ym. 2021, s. 185).

Yksi merkittävä soveltavan ja osallistavan teatterin pioneeri on brasilialainen tutkija ja teatteriohjaaja Augusto Boal, joka on kehittänyt käsitteen *Sorrettujen teatteri*. Sorrettujen teatteri tarjoaa äänen kansalaisille ja pureutuu kansalaisia koskettaviin epäkohtiin ja tuo ne näkyväksi esimerkiksi Boalin kehittämän Forum-teatteritekniikan keinoin. Forum-teatterissa katsojat vaikuttavat näytelmän kulkuun ja tarjoavat ratkaisuja teatterillisilla teoilla, toiminnoilla ja valinnoilla. Boal kirjoittaa teatterimuotoja käsittelevässä teoksessaan *Theatre of the Oppressed*, (alkuperäinen kirja vuodelta 1974), että tarkoitus on pyrkiä vapauteen: jotta katsoja vapautuisi, hänen on otettava näyttelijän paikka, vallattava näyttämö ja muutettava näyttämöllä esitettävää sisältöä tekojen ja toiminnan avulla (Boal, 2019, s. 21). Tämänkaltaisen invaasio ja muutoksen prosessi fiktion sisällä on avain sorretusta asemasta vapautumiseen fiktion ulkopuolella (Boal, 2019, s. 21). Soveltavan teatterin juuret linkittyvät *muutoksen ja osallisuuden prosessiin*, ja näen tässä yhtymäkohdan tulevaisuudentutkimukseen.

Taideperustainen tutkimus (Art in Research) tarkoittaa sitä, että yhteiskunnalliseen tutkimukseen tuotetaan tietoa luovien ja taiteellisten työtapojen avulla ja taiteen tekemistä käytetään työvälineenä tutkimusprosessin aikana (Ryynänen ym., 2021, s. 181). Tutkimuksessani käytän soveltavan teatterin menetelmiä teatteri-ilmaisun ohjaajan positioista. Olen valinnut käyttää soveltavan teatterin menetelmiä sen prosessikeskeisyyden ja tasa-arvoon pyrkivän, valtaa jakavan luonteen vuoksi. Käyttämäni lähestymistapa mahdollistaa monipuoliset tiedon tuottamisen ja raportoinnin muodot. Soveltava teatteri ja teatteri-ilmaisuus mahdollistavat erilaiset osallistumisen tavat, ja syntyvä materiaali on tekijöidensä näköistä. (ks. esim. Vehkalahti, Leikkivä teatteri, s.34)

2.1.2 Soveltava teatteri ja tulevaisuustyöskentely

Teatteri-ilmaisun ohjaajana soveltava teatteri lukeutuu tärkeimpiin työskentelymenetelmiini. Soveltavaan teatterityöskentelyyn kuuluu teatterin perustaitojen harjoittelua, kuten itseilmaisua, vuorovaikutusta ja luovaa ajattelua, mutta tavoitteena ei yleensä ole valmistaa esittävää teosta. Soveltavaa teatteria kuvailtaessa prosessikeskeisyys nousee ytimeen. Matka on määränpäättä tärkeämpi. Sen sijaan että harjoitellaan esitystä ja opetellaan vuorosanoja, keskitytään erilaisiin teatteriharjoitteisiin, joiden avulla tutustutaan toisiin ja omaan itseen. Soveltavan teatterin harjoitteet virittävät kehoa avoimeen ja vastaanottavaan tilaan, jossa mahdollistuvat uudenlaiset ja erilaiset näkökulmat ryhmän toiveista nousevaan aiheeseen, esimerkiksi tulevaisuuden tarkasteluun. Kehollisten harjoitteiden tarkoitus on aktivoida kehotietoisuutta, ja sanallisten harjoitteiden avulla opetellaan sanallistamaan asioita, omia mielipiteitä ja ajatuksia. Soveltavassa teatterissa käytössä ovat monet esittävän taiteen muodot ja tekotavat, ja ne usein räätälöityvät sen mukaan mistä osallistujat ovat kiinnostuneet, ja mitä asioita tai taitoja halutaan kehittää. (ks. esim. Vehkalahti, Leikkivä teatteri, s.34.)

Tutkimuksessa käytettävät soveltavan teatterin harjoitteet sopivat tulevaisuusharjoitteiden pariin, koska ne tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet tuottaa moniaistista ja kehollista tietoa järkeisajattelun rinnalle. Avoimuus, mielikuvitus ja erilaisten näkökulmien ja maailmojen hahmottaminen yhdistävät tulevaisuustyöskentelyä ja soveltavaa teatteria.

2.2 Tulevaisuudentutkimus

2.2.1 Historiallista taustaa

Ihmisellä on aina ollut kyky pohtia tulevaa ja erilaisten tapahtumien ennakointi on aina kiehtonut ihmistä (Kamppinen, Malaska, Kuusi, 2002b, s. 20). Ravinnon turvaamiseksi ihminen on tarkkaillut eläimiä, tehnyt havaintoja vuodenaikojen kierrosta maanviljelyä ja asumista varten ja pohtinut elämän kiertokulkua aina syntymästä kuolemaan (Kamppinen ym., 2002b, s. 20). Tämä tarkoittaa, että tulevaisuuteen liittyvä ajattelu ei ole ihmisille laisinkaan uutta. Tulevaisuudentutkimus tieteenalana sen sijaan on. Tulevaisuudentutkimuksen juuret ovat Yhdysvalloissa ja Ranskassa, ja Suomessa tulevaisuudentutkimus on saanut jalansijaa vasta 1960-luvun lopulla. Merkittävä alan kehittäjäinstanssi Suomessa on vuonna 1992 perustettu Tulevaisuuden tutkimuslaitos. Nykyään tulevaisuudentutkimusta voi opiskella yliopistotasolla ja aiheesta on tehty väitöstutkimuksia.

Tulevaisuuden tarkastelu on kiinnostanut tutkijoita jo paljon ennen kuin ala sai vakiinnutettua asemansa ja esimerkiksi tieteiskirjallisuus käsitteli tulevaisuutta erityisesti teknologisen kehityksen näkökulmasta ennen tiedonalan syntyä (Heikkilä & Mäki, 2022). Futurologian vuonna 1940 luonut Ossip Flechtheim, näki futurologian tulevaisuuden tarkasteluna ja siihen vaikuttamisena, ja hän piti rauhanturvaamista futurologian yhtenä tärkeimpänä tehtävänä (Heikkilä & Mäki, 2022). Heikkilä ja Mäki kirjoittavat kuinka toinen maailmansota vaikutti osaltaan siihen, että tulevaisuudentutkimuksen löydöksiä ja menetelmiä esimerkiksi ennakointia, käytettiin muun muassa sotateollisuuden tarpeisiin (Heikkilä & Mäki, 2022). Keskeisen futurologian tehtävän, rauhanturvaamisen, vaihtuminen sotateollisuuden kehittämiseen on yksi tulevaisuudentutkimuksen historian merkittävimmistä ristiriidoista. Esimerkiksi kylmän sodan aikaan toiminut *RAND-yhtymä* hyödynsi tulevaisuudentutkimusta teettääkseen analyyseja Yhdysvaltojen asevoimille (Heikkilä & Mäki, 2022, s. 66). 1960-luvun lopulla rauhantutkijoita ja tulevaisuudentutkijoita yhdisti tulevaisuus ja silloin perustettiin Aurelio Peccein ja Alexander Kingin johdolla tulevaisuudentutkimuksellinen Rooman klubi (Heikkilä & Mäki, 2022, s.66). Rooman klubi kokoaa yhteen eri alojen tutkijoita ja toimii edelleen maailmanlaajusten ongelmien määrittelyssä ja ratkaisuvaihtoehtojen etsimisessä (Heikkilä & Mäki, 2022, s.66). Nykyään tulevaisuudentutkimuslaitoksia ja keskuksia on maailmanlaajuisesti ja Suomessa tunnettuja tulevaisuuden tutkimuksen toimijoita

ovat mm. Turun yliopisto, Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry, Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, Sitran ennakointitiimi, Foresight.fi.

2.2.2 Tulevaisuuden tutkimuksen monitieteisyys

Tulevaisuudentutkimus on luonteeltaan monitieteistä ja keskeisinä tieteenaloina ovat luonnon- ja ihmistieteet (Kamppinen ym., 2002b, s. 25). Tiedonalana tulevaisuudentutkimus on jatkuvassa kehityksessä. Esimerkkinä tästä on sen moderni sanamuoto *tulevaisuuskientutkimus*. Tulkitsen sitä niin, että koska emme voi varmuudella tietää minkälainen tulevaisuus tulee olemaan, mahdollisia tulevaisuuksia on useita. Ilkka Niiniluoto viittaa tulevaisuudentutkimuksen perusteoksen alkusanoissa Suomen ensimmäiseen vuonna 1641 kirjoitettuun väitöskirjaan, Mikael Wexoniuksen *Discursus politucus de Prudentiaan*, ja siellä olevaan aikaa koskevaan näkemykseen näin: Wexoniuksen mukaan ihmisellä on kolme ajan ulottuvuuteen liittyvää kykyä: “muisti kohdistuu menneisyyteen, ymmärrys nykyhetkeen ja huolenpito tulevaisuuteen” (Niiniluoto, s. 7–8). Wexoniuksen termi *huolenpito* ja maailmaa “paremmaksi” muokkaava piirre on olennainen osa tulevaisuudentutkimusta ja tärkeä osa tutkimukseni viitekehystä. “Ihmiselle ei ole yhdentekevää, millaiseen mahdolliseen maailmaan päädytään” (Kuusi & Kamppinen, 2002, s. 117). Se minkälaista tulevaisuutta ihmiset luovat ja jälkeläisilleen jättävät, ei ole samantekevää: tulevaisuudentutkimuksen luonteeseen kuuluu eräänlainen *positiivinen huoli*, joka ajaa ihmistä pohtimaan aktiivisesti sitä, miten asiat voisivat olla paremmin ja miten turvataan maailma seuraaville sukupolville. Tahtotila on liikkeellepaneva voima, jonka ansiosta maailma muokkaantuu (Kuusi & Kamppinen, 2002, s. 117).

Yhtenä merkittävänä lähtökohtana tulevaisuudentutkimuksessa voidaan pitää erilaisten tulevaisuuksien ja mahdollisten maailmojen kartoittamista sekä tulevaisuuden muokkaamista toivottujen arvojen kaltaiseksi (Kamppinen ym., 2002b, s. 25). Kamppinen ym. kirjoittavat siitä, miten tulevaisuudentutkimuksen keskeisenä tehtävänä on ymmärtää miten ja minkälaisin keinoin tällaisiin toivottuihin tulevaisuuksiin päästään nykyhetkestä käsin sillä vaihtoehtoja ja mahdollisia tulevaisuuksia on monia (Kamppinen ym., 2002b, s. 25). Kamppinen ym. kutsuvat tällaisia mahdollisia tapahtumainkulkuja *tulevaisuuspoluiksi*. Tulevaisuuspolut ovat eräänlaisia argumentaatioketjuja, jotka ovat ajallisesti järjestäytyneitä ja hahmoteltavissa

ihmisten mielissä ((Kamppinen ym., 2002b, s. 29). Laajemmassa mittakaavassa puhutaan mahdollisten maailmojen polustosta, joka on eräänlainen tulevaisuuden maailmanlaajuinen verkko, jossa tiettyyn pisteeseen tulevaisuudessa päästään nykyisyydestä käsin erilaisia tulevaisuuspolkuja pitkin (Kamppinen ym., 2002b, s. 29). Tulevaisuudentutkijan on oltava tietoinen ja kiinnostunut mahdollisimman monista asioista ja otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset, biologiset, psykologiset ja fysikaaliset seikat tarkastellessaan tulevaisuuteen vaikuttavia tekijöitä (Kamppinen ym. 2002b, s. 24–25). Yhteiskunnallisella tasolla tulevaisuudentutkijalla on merkittävä rooli. Tulevaisuudentutkija toimii argumentaatioon rohkaisijana ja arvojen välittäjänä (Kamppinen ym., 2002b, s. 51).

Tulevaisuutta koskevaa tietoa on lähestyttävä *hyvin perusteltuna uskomuksena*, kuten tieteellistä tietoa yleensä (Kamppinen ym., 2002b, s. 29). Kamppinen ym. näkevät tulevaisuudentutkimuksessa ja filosofiassa yhtäläisyyden juuri siinä, että monenlaiset maailmat ovat mahdollisia ja ne pystytään perustelemaan (Kamppinen ym., 2002b, s. 29). Tulevaisuudentutkimukselle on tyypillistä rakentaa tulevaisuuspolkuja, jotka ovat eräänlaisia väiteketjuja: ”jos tämä on totta tai uskottava niin...on tämä saavutettavissa” sekä ”jos halutaan saavuttaa tämä...niin on ryhdyttävä tekemään tätä” (ks. Kamppinen ym., 2002b, Kuva 3, s. 29).

Malaskan ja Mannermaan mukaan tulevaisuudentutkimusta ja historian tutkimusta yhdistää nykyisyys (Malaska ym., s.46). Tulevaisuudentutkijoiden keskuudessa törmää jatkuvasti tähän ajatukseen nykyhetken ja tulevaisuuden vuorovaikutussuhteesta. Meidän on tarkasteltava nykyisyyttä saadaksemme ja ymmärtääksemme tietoa tulevasta. Tämä pätee myös historian tutkimukseen (Kamppinen ym., 2002b, s. 25). Tiedollinen ymmärrys historiasta vaatii syvää ymmärrystä nykyhetkestä. Yksilötasolla kyse on samasta kolmen aikajakson ymmärryksestä ja vaikutuksesta toisiinsa: menneisyyttään ymmärtää paremmin, jos on ymmärrys nykyhetken minästä, joka taas on kytköksissä tulevaisuuden minään ja tulevaisuudessa tapahtuviin asioihin.

Kuusi ja Virmajoki nostavat esiin kritiikin koskien toivottuja tulevaisuuksia. Tulevaisuudentutkimuksessa on haastavaa hahmottaa kenen ja minkälaisiin arvoihin perustuvia toivotut tulevaisuudet ovat (Kuusi ym., 2022, s. 26). Kuusi ja Virmajoki esittävät olennaiset kysymykset: entä jos toivotut tulevaisuudet eivät perustukaan eettisyyteen tai maailmaa paremmaksi tekevään toimintaan ja miten on mahdollista tietää tulevien sukupolvien arvokäsityksiä ja tarpeita? (Kuusi ym., 2022, s. 26). He näkevät uhkana tulevaisuudentutkimukselle sen, että mikäli toivotut tulevaisuudet perustuvat nykyhetkessä

elävien ihmisten tulevaisuuskäsityksiin, vaarana on, että vain sellaisten ääni kuuluu, joiden ääntä on aikaisemminkin kuultu (Kuusi ym., 2022, s. 26). Valtaapitävien tulevaisuuskäsitysten perusteella rakennettavia toivottuja tulevaisuuksia eivät välttämättä allekirjoita ne kaikki muut ihmiset, joiden mielipidettä arvokeskusteluun ei ole koskaan otettu huomioon. Suomessa esimerkiksi voidaan pitää mm. alkuperäiskansojen rajattu sananvalta heitä koskevissa oikeuksissa tai naisten asema vielä reilu 100 vuotta sitten. Kritiikki kohdistuu myös tulevaisuudentutkimukseen epävarmaan luonteeseen. Emme voi varmuudella tietää asioita ja tapahtumia tulevaisuudesta. Voimme vain arvailla, kuvitella ja ennakoida tulevaisuutta perustuen tällä hetkellä saatavilla olevaan tietoon.

Tulevaisuudentutkimusta opiskeltaessa kohtaa todennäköisesti kolmeen tärkeään amerikkalaisen futurologin Roy Amaran kehittämään tulevaisuudentutkimuksen lähtökohtaan, jotka Malaska ym., nostavat esille artikkelissaan *Tulevaisuuden tutkimus tieteellisin perustein tapahtuvana toimintana*: 1) tulevaisuus ei ole ennakoitavissa 2) tulevaisuus ei ole ennalta määrätty 3) tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa valinnoilla (Malaska ym., 1985, s. 46). Nykyisin Amaran teeseistä puhuttaessa tai viitattaessa sana *valinta* on korvattu sanalla *toiminta* tai jätetty kokonaan pois. Tulkitsem sen niin, että tulevaisuus ei ole meistä irrallinen, kaukainen asia vaan tulevaisuus on jo ikään kuin osittain olemassa, sillä sitä tehdään tässä ja nyt, kaikilla omilla teoilla, ajatuksilla ja toiminnoilla, ei pelkästään valintojen kautta. Kiteyttäakseni, tulevaisuudentutkimuksen ydin perustuu toivotun tulevaisuuden tekemiseen tekojen, toimintojen ja ajattelun kautta.

Tulevaisuuden tutkimusta ja soveltavaa teatteria yhdistää se, ettei tulevaisuuden tutkimuksellekaan ole yhtä tyhjentävää määritelmää (Aalto ym., 2022 s. 11). Suomessa tulevaisuudentutkimuksen pioneerityötä tehnyt tulevaisuudentutkija Anita Rubinin mukaan tulevaisuudentutkimus on: “Tulevaisuutta koskevan intuitiivisen ja muun tietämyksen keräämistä, kriittistä analysointia, luovaa syntetisointia ja systemaattista esittämistä” (Rubin, 2002, s.905.) Rubinin määritelmässä katseeni kiinnittyy sanaan *intuitiivinen*, joka kuvaa hyvin sitä, miten tulevaisuudentutkimuksessa tietoa on mahdollista ymmärtää ilman tietoista päättelyä, vaiston ohjaamana. Tulevaisuudesta kerätty tieto ei voi olla täysin objektiivista, sillä se perustuu olemassa oleville oletuksille (Malaska & Mannermaa 1985 s. 42; ks. myös Kamppinen & Malaska 2002a). Oletuksiin vaikuttavat ihmisen omakohtaiset käsitykset, ennakkoluulot, tunteet ja aistit.

Tulevaisuudentutkimus on havainnointia ja kuten luonnontieteissä, ihmistä lähellä tai kaukana oleviin tutkimuskohteisiin tarvitsemme erilaiset työkalut. Nykyhetkeä on tutkittava suurennuslasilla, jotta on mahdollista tarkastella tulevaisuutta kaukoputkella. Tulevaisuudentutkimusta voidaan hahmottaa pohtimalla kahta tärkeää verbiä: katsoa ja nähdä. Kokonaisuuden tarkastelu on näkemistä ja katsominen on rajatumpaa, yksityiskohtien tarkastelua ja tiettyyn asiaan fokusoimista. Tulevaisuudentutkimuksessa tulevaisuuksia katsotaan, nähdään ja tehdään.

Tulevaisuudentutkimus on jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa nykyhetken kanssa. Tulevaisuudentutkimuksessa katsetta rajataan kohti tulevaa, mutta usein arkielämässä tulevaisuutta ajatellaan vuosikymmenten päähän. Tuleva voi olla hyvin lähellä, esimerkiksi jo huomina tai tapahtumat kahden tunnin kuluttua nykyhetkestä ovat tulevaisuutta.

Aalto ym. (2022) ja Hietanen ym. (2002) vastaavat osuvasti kysymykseen miksi tulevaisuudentutkimusta tarvitaan. Tulevaisuudentutkimuksen avulla on mahdollista parantaa eri toimijoiden tulevaisuusorientaatiota, tunnistaa erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja sekä tukea yksilöiden ja yhteisöjen tulevaisuustietoisuuden rakentumista (Aalto ym. 2022, s. 12). Tulevaisuudentutkimus pyrkii laajentamaan yhteiskunnan tietoisuutta, kehittää ihmisten sosiaalisia taitoja, käyttäytymistä ja valintoja sekä tukee päätöksentekoa kehittäen näin valmiuksia erilaisten tulevaisuuksien kohtaamiseen (Hietanen ym. 2002, s. 407–408). Yhteiskunnallisella tasolla, tulevaisuudentutkimuksella on erittäin merkittävä rooli.

2.3 Osallistavat tulevaisuudentutkimuksen menetelmät

2.3.1 Tulevaisuusverstaas

Robert Jungk, yksi tulevaisuudentutkimuksen keskeinen vaikuttaja kehitti 1950-luvulla Norbert Müllerin kanssa Tulevaisuusverstaas -menetelmän, joka on yksi tulevaisuudentutkimuksen osallistava ja vuorovaikutuksellinen menetelmä. Tämä dialoginen lähestymistapa, jossa etsitään ja edistetään muutosta, on yksi tulevaisuudentutkimuksen käytetyimpiä osallistavia menetelmiä (Armanto, Lauttamäki, Siivonen, 2022).

Käytännössä Tulevaisuusverstaas tarkoittaa työpajaa, jossa ihmiset kerääntyvät yhteen pohtimaan tulevaisuutta, ideoimaan ja etsimään ratkaisukeinoja heitä koskettaviin asioihin mielikuvitusta ja luovuutta käyttäen (Armanto, ym. 2022). Tulevaisuusverstaas tavoitteena on

lisätä uskoa omiin kykyihin ja vaikutusmahdollisuuksiin, luoda merkityksellisiä tulevaisuuksia ja olla osallisena itseä koskevassa päätöksenteossa (Armanto, ym. 2022). Jungk selviytyi juutalaisvainon alla ja hänen töissään korostuu demokratian parantaminen ja ihmisten vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen (Söderlund, 2002, s.359–360). Tulevaisuusverstaat ovat käytännön esimerkki siitä, kuinka ihminen osallistetaan häntä koskevaan päätöksentekoon.

Tulevaisuusverstaas -työpajaan osallistuakseen ei tarvitse tietää etukäteen tulevaisuudentutkimuksesta mitään, vaan verstaan ohjaajan tehtävänä on fasilitoida toimintaa niin, että työpajassa osallistujien arvot ja ajatukset tulevaisuudesta tulevat kuulluksi ja nähdyksi ja osallistujien toimijuutta vahvistetaan (Armanto, ym. 2022). Verstaissa kahtena tärkeimpänä tavoitteena on 1) *tuottaa tietoa*; eli millaisia näkemyksiä ja käsityksiä osallistujilla tulevaisuudesta on sekä 2) *tulevaisuuden tekeminen*: millaisia tulevaisuuksia osallistujat toivovat ja pitävät hyväksyttävinä ja ideoida keinoja niiden toteuttamiseen (Armanto, ym. 2022). Armanto ym. kirjoittavat, miten verstaiden tavoitteita: muutoksen edistämistä ja tulevaisuuden tekemistä, on melkein mahdotonta seurata tai todentaa, mutta tulevaisuuden pohdinta yhdessä toisten ihmisten kanssa itsessään on tärkeää (Armanto, ym., s. 234, 2022).

Tämä olennaisesti linkittyy tämän pro gradu- tutkimuksen tarkoitukseen ja lähtökohtaan: koota taiteentekijöitä yhteen tulevaisuusajattelun äärelle, sekä etsiä ja löytää yhdessä uutta tietoa tulevaisuudesta. Tulevaisuusverstaas-menetelmä sekä Tulevaisuussafarihanke on inspiroinut tutkimuksessa käytettyä tutkijan kehittämää teatteriperustaista tulevaisuustyöpaja-konseptia.

2.3.2. Tulevaisuustyöskentely

Tulevaisuustyöskentely on kaikkea sitä toimintaa ja ajattelua, jonka avulla tutkimme, teemme havaintoja ja lähestymme tulevaisuusaihetta. Tulevaisuustyöskentelyssä käytetään erilaisia ajattelun ja toiminnan työkaluja.

Tulevaisuustyöskentelyyn kuuluu tulevaisuustietoisuuden lisääminen tulevaisuusajattelun avulla, jonka seurauksena tulevaisuusviisaus lisääntyy. Varmoja asioita tai ns. totuuksia tulevaisuustyöskentely ei tarjoa, vaan mahdollisuuden kuvitella, pohtia ja ennakoida mitä kaikkea tulevaisuudessa voi tapahtua ja miksi.

Ennakointi on tulevaisuudentutkimuksessa ja tulevaisuustyöskentelyssä usein käytetty käsite. Dufva ja Vataja (2022) määrittelevät ennakkoinnin blogissaan näin “ennakointi tarkoittaa yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten tutkimista ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien visioimista” (Dufva ym., 2022). Ennakoinnissa mielikuvituksella on suuri rooli. On kuitenkin huomioitava, että ihmisen mielikuvitus, niin uskomaton kuin se onkin, ei välttämättä kykene ylittämään kaikkia yksilöllisiä rajoja ja on todennäköistä, että tulevaisuus on paljon enemmän kuin ihminen pystyy kuvittelemaan (Pölönen, 2020, s. 23–24).

Megatrendit (globaalit muutosilmiöt), *heikot signaalit* (merkki suuremmasta muutoksesta) sekä *musta joutsen* (ennakoimaton, merkittävä tapahtuma) kuuluvat tulevaisuustyöskentelyn sanastoon.

Tulevaisuustyöskentely tarjoaa mahdollisuuden mielikuvittelulle ja mahdollistaa erilaisten tulevaisuuksien ja mahdollisten maailmojen kuvittelun. Mielikuvitusta voi laajentaa ja ikään kuin “venyttää” erilaisten harjoitusten avulla. “*Entä jos...*” on lauseen alku, jolle voi keksiä loputtomia vastauksia.

Rubinin (2002) määrittelyssä tulevaisuustietoisuus ja tulevaisuusajattelu jakavat saman pyrkimyksen; aktiivinen ajattelun suuntaaminen kohti tulevaisuutta ja pyrkimys selvittää ja perustella mitä tulevaisuudessa tapahtuu ja miksi (Rubin, 2002, s. 905–906). Tulevaisuuteen suuntaavassa ajattelutyössä, tarkastelun kohteena voidaan pitää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välistä suhdetta sekä niihin liittyvien käsitysten ja toimien merkityksiä ja seuraamuksia (Rubin, 2002, s. 906). Tulevaisuusajattelun kautta hankitaan tietoa ja tulevaisuustietoisuuden kautta rakennetaan ja jäsennetään ajattelua kohti tulevaisuuden muotoutumisen ymmärtämistä (Haapala, 2002, s. 130).

Utopioiden, (ihanneyhteiskunta) dystopioiden ja skenaarioiden luominen kuuluu olennaisesti tulevaisuustyöskentelyyn, sillä ne ovat menetelmiä, jonka avulla voidaan hahmottaa tulevaisuuden mahdollisia maailmoja. Sellaisia, joita toivomme näkevämme ja sellaisia, joita emme toivo näkevämme. Skenaariot, eli kehityspolut ovat tulevaisuuden tapahtumien kuvauksia, ikään kuin tulevaisuuden käsikirjoituksia (Heinonen, 1985, s.292).

Yllä kuvatut menetelmät kuuluvat olennaisesti tulevaisuustyöskentelyn käsitteisiin ja menetelmiin ja johon tutkimuksessani viittaan, kun käytän sanaa tulevaisuustyöskentely. Tulevaisuustyöskentely on kaikkea sitä toimintaa, jonka avulla tutkimme, teemme havaintoja ja lähestymme tulevaisuusaihetta.

Lisäämällä taiteen alalla työskentelevien tulevaisuusajattelua tulevaisuustyöskentelyn avulla, on mahdollista löytää uudenlaisia työkaluja, näkökulmia ja tavoitteita omaan taiteelliseen työskentelyyn ja positioon työelämäkontekstissa.

Tulevaisuustyöskentelyssä ei keskitytä pelkästään tulevaisuuteen vaan jokaisen omaan historiaan, menneisyyteen ja siihen mitä on nyt. Tulevaisuutta ei voida ennustaa, vaan tärkeää on harjoitella kykyä nähdä ja kuvitella erilaisia tulevaisuuksia, jotta voi varautua muutokseen.

Teatteriperustainen tulevaisuustyöskentely

Teatteriohjaaja Peter Brook kirjoittaa kirjassaan *Tyhjä tila* (1968) että: "Teatterin erottaa kaikista muista taiteista se, ettei sillä ole mitään pysyvyyttä" (Brook, 1968, s.140). Myös Augusto Boal kirjoitti v. 2008 muutoksen prosessista näin: "Mikään ei tule pysymään sellaisena kuin se nyt on. Opiskelkaamme nyt, sitä mitä on ollut, jotta voimme keksiä tulevaisuuden" (Boal, 2019, s. 9).

Muutoksen prosessi yhdistää teatteria ja tulevaisuustyöskentelyä. Tulevaisuus on aiheena laaja ja voi tuntua vaikeasti lähestyttävältä. Teatteri mahdollistaa sen käsittelyn ja tarkastelun etäämmältä, yhdessä toisten kanssa. Mainitsemassani Tulevaisuussafari- hankkeessa havaitsin soveltavan teatterin harjoitteet soveltuvan erinomaisesti tulevaisuustyöskentelyn pariin. Teatterin ja tulevaisuustyöskentelyn yhdistämisen parissa on toiminut mm. Sabina Head, joka on kirjoittanut ja tehnyt tutkimuksia teatterin ja draaman käytöstä tulevaisuusopintojen- ja kasvatuksen parissa.

Head loi kouluissa opetettavan tulevaisuustyöskentelyn menetelmiä hyödyntävän teatterigenren, *Forward Theatren* tulevaisuusteeman ympärille. Forward Theatren tavoitteeksi on listattu mm.: tulevaisuuskäsitysten laajentaminen, tulevaisuustietoisuuden lisääminen ja toimiminen tulevaisuuden tarinoiden alustana (Head, 2011).

Forward Theatre toimii tulevaisuusajattelun kehittämisen ja yhteisten tarinoiden foorumina, painottaen nykyhetkessä tehtäviä tekoja ja niiden seurauksia ja vastuun tarkastelua (Head, 2011). Head perustelee vahvasti artikuloiden sitä, kuinka teatterin/draaman käyttö tulevaisuustyöskentelyssä on toimiva työkalu: sen avulla on mahdollista liikkua rajattomasti ajassa, tutkia useita vaihtoehtoisia mahdollisuuksia, esitellä ja käsitellä kriittisesti tulevaisuutta ja se on tehokas väline kommunikointiin (Head, 2011).

Jaan Headin kanssa ajatuksen siitä, kuinka teatteri on oiva väline tulevaisuustyöskentelyyn, sillä se kannustaa tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä auttaa jäsentämään ja hahmottamaan alati muutoksen pyörteissä olevaa maailmaamme. Erilaisten roolien ja tilanteiden luominen mahdollistaa oman ajattelumallin ulkopuolelle hyppäämisen.

Tulevaisuustyöskentelyssä tulevaisuusajattelu haastaa pohtimaan ja venyttämään omaa ajattelua toivottujen ja ei-toivottujen tulevaisuuksien hahmottamisessa. Skenaarioajattelusta, jossa yhden tulevaisuuden sijaan pohditaan useita vaihtoehtoisia tulevaisuuksia, on muotoutunut yksi keskeisimmistä ajattelutavoista tulevaisuudentutkimuksessa (Aalto ym. 2022 s. 13).

Tulevaisuustyöskentelyssä laajennamme ajattelua ja pohdintaa visioiden ja rakentaen vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia. Tulevaisuustyöskentelyssä on tärkeää kyseenalaistaa ja haastaa tämänhetkisiä oletuksia. Käytän tulevaisuusharjoitteita, jossa yhdistyvät luova toiminta sekä soveltavan teatterin harjoitteet. Moniäänisyyden sallivat menetelmät ja metodit ovat olleet lähtökohtana tulevaisuuden tutkimuksen menetelmien kehittämisessä (Aalto ym. 2022 s. 14). Tulevaisuustyöskentely perustuu tulevaisuuden tutkimuksesta ammentaviin menetelmiin.

2.4 Tulevaisuustaidot ja tulevaisuuskuva

Tulevaisuustaidot ovat erilaisia taitoja, joita tulevaisuudessa tarvitaan. Tulevaisuustaidoista puhuttaessa voidaan ajatella niitä kasvatuksen tai työelämän näkökulmasta. Koulujärjestelmässä puhuttaessa tulevaisuustaidot eroavat työelämän taidoista lähinnä siitä syystä, että koulussa tarvittavat taidot ovat erilaisia taitoja kuin työelämässä tarvittavat tulevaisuustaidot. Tulevaisuuden tutkimuksen perusteita ja menetelmiä esittelevässä kirjassa tulevaisuuden taidoiksi on listattu: *“moninaisten tulevaisuuksien hahmottaminen, systeeminen ajattelu ja käsitys kompleksisuudesta, aikakäsitysten tunnistaminen ja oman aikaperspektiivin laajentaminen, kriittinen ajattelu, luova ajattelu, proaktiivinen ja vastuullinen toiminta, epävarmuuden hyväksyminen, itsereflektio, arvoreflektio, oman tulevaisuussuhteen tunnistaminen”* (Ollila & Hujala, 2022, s. 403).

Erilaisia tulevaisuustaitoja ja valmiuksia voidaan harjoitella ja opettaa ja Haapalan mukaan tämänkaltaista tulevaisuusorientoitunutta kasvatuksellista suuntausta kutsutaan tulevaisuuskasvatukseksi (Haapala, 2002). Tulevaisuuskasvatus on tulevaisuusoppimista, joka

lisää tulevaisuussivistystä, joka taas lisää tulevaisuusviisautta. Tämä kuvaa hyvin tulevaisuustietoisuuden rakentumista. Koulujärjestelmän ulkopuolella harvemmin puhutaan tulevaisuuskasvatuksesta, tulevaisuusohjaus lienee osuvampi termi. Sisällön näkökulmasta puhutaan kuitenkin samasta asiasta: tulevaisuusajattelun kautta saatua tietoa tulevaisuudesta, joka perustuu menneisyyden ja nykyisyyden tarkasteluun (Haapala, 2002, s.130). Tulevaisuudesta ”löydetyn” tiedon sekä arvoperustan pohjalta toivottavat, todennäköiset ja mahdolliset tulevaisuudet ovat visioitavissa (Haapala, 2002, s.130). Haapalaa mukaillen, tulevaisuustaidoista puhuttaessa on kyse sellaisista tiedollisista/taidollisista, emotionaalisista ja toiminnallisista valmiuksista, joiden avulla on mahdollista kohdata millainen tulevaisuus tahansa (Haapala, 2002).

Norrena (2013) viittaa ja nostaa esiin muutamia tulevaisuustaitoja, jotka perustuvat Rotherhamin ja Willinghamin, Silvan ja Salon ym. määritelmiin: kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu, informaatiolukutaito, yhteistoiminnan taito, elämäntaidot sekä oppimaan oppimisen taito (Norrena, 2013, s. 22). Näitä tulevaisuuden taitoja ei voi kuitenkaan nähdä vain yksittäisinä taitoina vaan taitokäsité on nähtävä laajempaan käsitteenä, sillä ne pitävät sisällään lukuisia muita taitokokonaisuuksia (Norrena, 2013, s.22). Tulkiten tämän niin, että esimerkiksi ongelmanratkaisutaitoa tarkasteltaessa on ymmärrettävä mitkä kaikki asiat vaikuttavat ihmisen kykyyn ratkaista ongelmia. Voisivatko esimerkiksi innovaatiokyky, mielikuvitus, luovuus ja sosiaalinen kyvykyys olla avainasemassa ongelmanratkaisussa?

Tulevaisuudentutkimuksen ja tulevaisuustyöskentelyn keskiössä on myönteisen tulevaisuuden tekeminen myönteisen tulevaisuususkon avulla. Tulevaisuustietoisuus lisää tulevaisuususkoa ja sen kautta laajennetaan käsityksiä itsestä, ympäristöstä ja niiden välisestä suhteesta (Haapala, 2002, s.130).

Tulevaisuuskuva on kuvaus tulevaisuudesta. Tulevaisuuskuva vastaa kysymykseen millaiselta tulevaisuus näyttää. Tulevaisuuskuvat voivat olla yksilön tai yhteisön luomia kuvauksia tulevaisuudesta ja tulevaisuuskuvien analysoiminen kuuluu olennaisesti tulevaisuudentutkimukseen (Mäkelä ym., 2022). Tulevaisuuskuva-käsitettä käytetään myös tulevaisuudentutkimuksen ulkopuolella laajasti ja mm. tulevaisuudentutkijat Anita Rubin, Wendell Bell ja Fred Polak ovat kirjoittaneet ja tutkineet tulevaisuuskuva ja sen rakentumista tutkimuksissaan ja teoksissaan.

Polakin (1973) mukaan tulevaisuuskuvilla on yhteiskuntaa muokkaava voima: ”kulttuurit joko kukoistavat tai kaatuvat tulevaisuuskuviensa mukaan” (Polak, 1973, s. 19). Tulevaisuuskuvat

ovat täten yhteydessä yhteiskunnallisiin muutoksiin ja niiden avulla on mahdollista muuttaa maailmaa. Se mitä kuvittelemme, on ikään kuin kutsuvaa toimintaa ja tulee tapahtumaan. Ajatuksena tämä kurottaa ehkä liian pitkälle taivasiin, mutta ehkä ajatuksen voimaa ei pidä aliarvioida.

Tulevaisuuskuvat kertovat ihmisten arvoista ja ihanteista ja näiden määrittely on tulevaisuuskuvan rakentumisen ensimmäinen vaihe (Mäkelä, ym. 2022). Tulevaisuustyöskentelyssä tulevaisuuskuvien luominen on merkityksellistä, sillä tulevaisuuskuvat antavat tietoa sekä toivottavista tulevaisuuksista mutta myös realismiin perustuvista tulevaisuusolettamuksista. Analyyttisen, kyseenalaistavan ja kriittisen näkökulman kehittämisen kannalta on tärkeää pohtia realistisesti, miten toivotun kaltainen tulevaisuus on mahdollista saavuttaa.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata konkreettisia taitoja, joita taiteilijoilla ja taiteentekijöillä on ja joita he voivat hyödyntää tulevaisuuden työelämässä. Vahvistamalla taiteilijoiden tulevaisuustietoisuutta tulevaisuustyöskentelyn keinoin, tutkimus pyrkii tuomaan esiin sellaisia tulevaisuustaitoja, joilla taiteilija voi parantaa omaa osaamistaan ja navigointiaan tulevaisuuden työelämässä, muutosten keskellä. Johdannossa esittelemäni tutkimukset ja tulevaisuutta koskevat näkemykset työtä tekevän (taiteellisen ja muun työn) näkökulmasta, tukevat tutkimuksen tärkeyttä ja tarpeellisuutta.

Tutkielmani muodostuu kahdesta osasta, johon sisältyy sekä taiteellinen että tieteellinen osio. Taiteellisena osiona kuvaan sitä, miten rakensin teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat, mitä työpajoissa tehtiin ja miten osallistujat kokivat ne.

Tieteellisenä osiona tarkastelen teatteriperustaisiin työpajoihin osallistuneiden tulevaisuuskäsityksiä, heidän tulevaisuustaitojansa koskevia käsityksiä, sekä heidän arviointejaan työpajojen merkityksestä myönteisen tulevaisuuskuvan luomiseksi. Tieteellisen osion aineistona toimii kyselylomake, (Liite 2.) havainnot sekä päiväkirjamerkinnot.

4 TAITEELLINEN OSIO: TEATTERIPERUSTAISET TULEVAISUUSTYÖPAJAT

Teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat toteutettiin 26.3.–12.4. Lapin yliopiston taiteen tiedekunnan työskentelytiloissa. Työpajat perustuivat tulevaisuustyöskentelyn menetelmiin yhdistettynä soveltavan teatterin harjoitteisiin.

Työpajoja oli kolme kappaletta ja jokainen työpaja oli kestoaltaan kolme tuntia. Tutkija itse toimi työpajojen suunnittelijana ja ohjaajana ja osallistui lähestulkoon kaikkiin harjoituksiin samassa roolissa kuin osallistujatkin. Työpajojen lähtökohtana oli tarkastella työpajoihin osallistuvien taiteilijoiden/taiteen opiskelijoiden tulevaisuuskäsityksiä, omaa taiteilijuutta ja työelämän toimintaympäristöjä tulevaisuusorientoituneiden linssien läpi, sekä tuottaa tietoa mahdollisista taiteilijoiden tulevaisuustaidoista. Toiminnallisten työpajojen tavoitteena oli virittää kehoa ja mieltä ja tutustuttaa osallistujat tulevaisuustyöskentelyyn, jotta tutkijan laatima kirjallinen kyselylomake olisi helpommin lähestyttävä. Työpajoihin oli tarkoitus osallistua kaikki neljä tutkimushenkilöä, mutta ainoastaan työpaja 1:ssä olivat kaikki tutkimushenkilöt/osallistujat paikalla. Työpajoissa 2–3 oli kolme osallistujaa.

Teatteriperustaiset työpajat sisälsivät soveltavaan teatteriin perustuvia kehollisia harjoitteita. Näitä olivat mm. tutustumis- ja lämmittelyharjoitteet, kokoavat harjoitteet ja yksilö- ja ryhmätyöharjoitteet. Työpajat sisälsivät myös visuaalisia harjoitteita sekä kirjallisia harjoitteita, mukaan lukien kyselylomakkeeseen vastaamisen. Tutkimuksessa käytetty tulevaisuustyöskentelyn ja teatterin yhdistävä työpajamenetelmä oli tutkijan luoma. Inspiraationsa se otti aikaisemmasta Tulevaisuussafari -hankkeesta. (ks. s. 5, johdanto)

Työpajat toteutettiin pääosin englanniksi, mutta myös suomen kieltä käytettiin. Tavoitteena oli laajentaa tulevaisuusajattelua teatteriperustaisten ja toiminnallisten työpajojen kautta. Työpajat pyrkivät lisäämään taiteilijoiden tulevaisuustietoisuutta oman taiteenalan ja työelämän näkökulmasta. Työpajoissa käsiteltiin kolmea teemaa: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, eri aihealueiden kautta. Aihealueet olivat mielikuvitus ja ajattelun laajentaminen, arvot nyt ja tulevaisuudessa sekä yhteinen tekeminen ja ratkaisukeskeisyys. Työpajojen sisältö oli suunniteltu niin, että jokaisen työpajan jälkeen vastattiin tiettyihin, tutkijan valitsemiin kohtiin kyselylomakkeesta. Tämän tarkoitus oli virittää osallistujat tiettyihin osa-alueisiin myös kyselylomakkeen kirjaamisessa. Jokaisen työpajan perusrakenne oli seuraavanlainen: aiheen

esittely ja lähtökohdat, tutustuminen, lämmittävät harjoitteet, virittävät harjoitteet, tauko, päätyöskentely, kokoavat harjoitteet ja kirjallinen osuus (kyselylomake) sekä päättävät harjoitteet. Jokaisen työpajan jälkeen tutkija nauhoitti puhelimeen äänitteen, johon hän keräsi työpajasta nousseet havainnot ja huomiot.

Esittelen työpajat seuraavaksi tarkemmin kronologisessa järjestyksessä.

4.1 Työpaja 1. Menneisyys

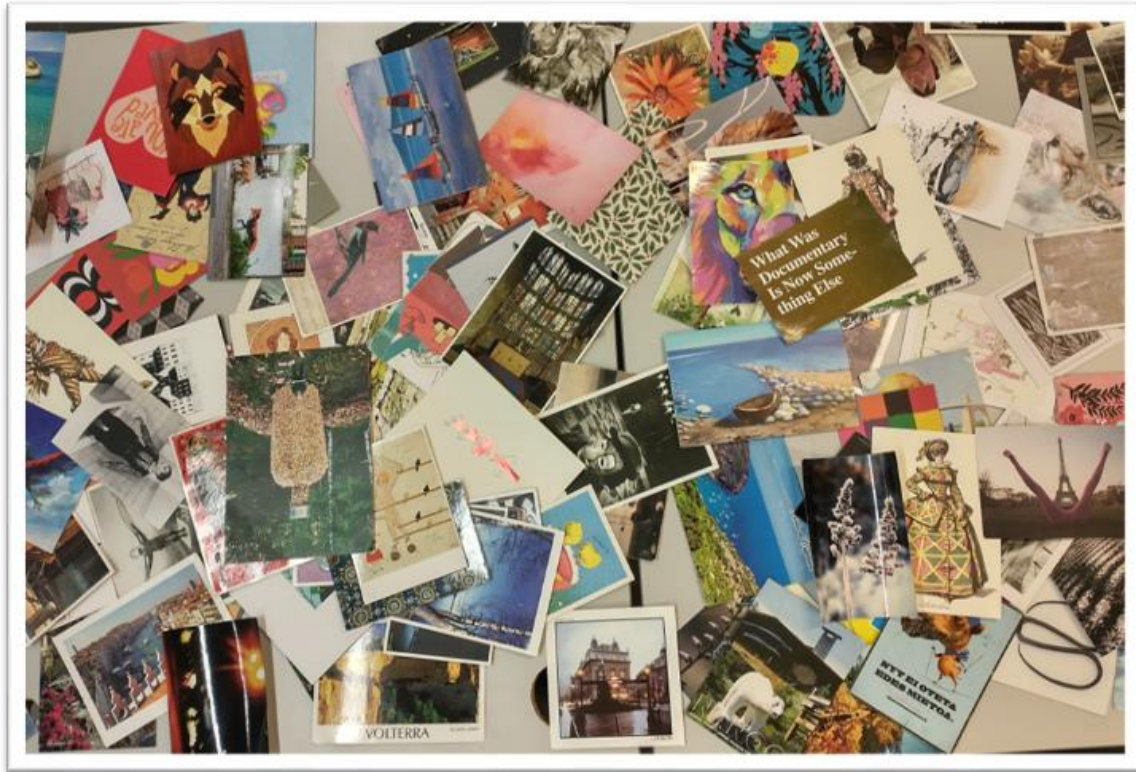
“Paras tapa ennustaa tulevaisuutta on tehdä se itse.”
(yleinen sanonta, kirjoittaja tuntematon)

Työpaja 1:ssä esittelin osallistujille tutkimuksen lähtökohdat, tutkimuksen tavoitteet ja alustuksen tulevaisuudentutkimuksen ja teatteriperustaisten tulevaisuustyöpajojen sisältöön. Toiminta alkoi tutustumalla työpajan sisältöön (tulevaisuustyöskentelyyn) ja toisiin osallistujiin tutustumis- ja ryhmäyttävien harjoitteiden avulla.

Työpaja 1 keskittyi menneisyyteen sanan yleisessä tarkoituksessa, mutta ennen kaikkea osallistujan oman menneisyyden näkökulmasta. Halusin tutustuttaa osallistujat mahdollisimman matalan kynnyksen harjoitteilla toisiinsa ja tuoda näkyväksi osallistujien henkilökohtaista historiaa. Työpajassa käsiteltiin mm. lapsuuden haaveammattia, minkälaisia vahvuuksia osallistujilla on ollut elämässä, ja mitä merkityksellistä jokaisen osallistujan menneisyyteen liittyy työpajojen kannalta. Työpajojen kesto oli rajallinen (3x3h), joten kovin laajasta henkilökohtaisesta menneisyyden tarkastelusta ei ollut kyse. Käytin mm. postikorttiharjoitusta, joka on samaan aikaan sekä visuaalinen että verbaalinen harjoitus sanallistaa ajatuksia kuvan kautta.

Postikorttiharjoituksessa ohjaaja pyytää osallistujia valitsemaan sellaisen kortin esillä olevista korteista, joka kertoo itsestä jotakin, (mm. mistä pitää, aikaisempi työ/harrastus jne.) jonka jälkeen kortit esitellään muille. Harjoitusta voi käyttää myös kysymysten esittämiseen, esim. *“mikä on sinulle elämässä tärkeää/merkityksellistä”* johon osallistujat vastaavat postikorttia hyödyntäen. Visuaaliset impulssit (postikortit) auttavat osallistujaa löytämään samaistumista kuvissa löytämiinsä asioihin; väreihin, maisemiin, tunteisiin, havaintoihin, hahmoihin, rakennuksiin, yksityiskohtiin, toimintoihin yms.) Harjoite auttaa osallistujaa sanallistamaan ja

kertomaan itsestään tärkeitä asioita, visuaalisen tuen avulla. Kuvassa 1 näkyy vain osa postikorttikokoelman korteista. Valinnan tekeminen laajan postikorttikokoelman edessä voi tuntua hankalalta, mutta tarkoituksena on haastaa osallistujaa hahmottamaan visuaalisten elementtien käyttöä ja omien mieltymysten ja intuition seuraamista.

Kuva 1. Postikortit.

Tutustumisen ja kehollisten lämmittelyharjoitusten jälkeen työpajassa keskityttiin ryhmähenkeä tukeviin harjoituksiin kuten tulevaisuuden torni ja mielipidejana. Tulevaisuuden torni -harjoitteessa ryhmän tehtävänä oli rakentaa mahdollisimman korkea torni seitsemässä minuutissa. Torni piti rakentaa käyttäen ainoastaan vaahtokarkkeja, teippiä ja spagettia. Mielipidejanassa osallistujat asettuvat mielipiteidensä mukaisesti janalle, ohjaajan esittäessä erilaisia väittämiä/mielipiteitä. Janan toinen pää edustaa samaa mieltä, toinen pää eri mieltä ja keskellä en osaa sanoa alue. Harjoitteen tarkoitus on herättää keskustelua, sanallistaa ja perustella mielipiteitä ja löytää yhtäläisyyksiä sekä eroavaisuuksia ryhmästä.

Päätyöskentelynä toimi improvisaatiota ja mielikuvitusta stimuloivat harjoitteet minä olen puu ja still-kuvatyoöskentely. Still-kuvatyoöskentelyn lämmittelynä ryhmä teki ensin 10 sekunnin

still-kuvia. 10 sekunnin stillkuvissa rakennettiin yhdessä kymmenessä sekunnissa kuvia aiheesta, jotka huutelin lennossa improvisoiden esimerkiksi Genovan silta, olohuoneen sohva, epätietoisuus. Still-kuvatyöskentely on suosittu teatteri-ilmaisussa käytetty harjoite, jossa osallistujat luovat kehoillaan yhdessä liikkumattoman kuvan eri aiheista/asioista. (ks. esim. Allan Owens & Keith Barber, *Draama toimii*) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että osallistujat ottavat tietyn asennon, luovat kuvia tapahtumista, hahmoista tai objekteista, ja pysyvät paikoillaan kuin patsaat. Stillkuvaa tarkastellaan eri kulmista ja sanallistetaan mitä kuvassa nähdään, mitä ajatuksia se herättää ja mikä kuvassa on kiinnostavaa.

Alkulämmittelyn jälkeen osallistujat loivat utopia ja dystopia still-kuvat (tulevaisuuden haavekuva ja kauhukuva). Still-kuvatyöskentelyssä myös ohjaaja voi tarkastella ja havainnoida sanallistaen sitä mitä kuvassa näkee. Kuvia voi muodostaa ennalta määritetyistä aiheista sekä jatkotyöskentelynä kuviin voi lisätä ääntä, ajatusääniä, lauseita, otsikoita, puhetta tai edistyneessä teatterityöskentelyssä voidaan laittaa “kuva käyntiin” siten, että osallistujat alkavat esittää kuvassa olevaa toimintaa ja hahmoja improvisoiden. Minä olen puu-harjoitteessa yksi henkilö menee ensin ringin keskellä ja aloittaa harjoitteen sanomalla *minä olen puu*, ja muodostaa kehollaan puun. Seuraava henkilö täydentää kuvaa kehollaan sanomalla *jos sinä olet puu, niin minä olen puun oksa* ja muodostaa kehollaan puunoksan. Kolmas ja viimeinen henkilö viimeistelee kuvan esimerkiksi *jos sinä olet puu ja sinä olet oksa niin minä olen oksalla laulava lintu*. Viimeinen kuvaan astunut päättää kuka jää kuvaan. Uusi kuva luodaan kuvaan jääneen hahmon/asian ympärille. Improvisaatioharjoitteet rentouttavat ja kannustavat heittäytymiseen sekä “rikkovat jäätä”. Harjoitteet rohkaisevat tarttumaan ensimmäisiin ideoihin ja seuraamaan intuitiota. Mielikuvitusta stimuloivat harjoitteet laajentavat luovaa ajattelua ja toimintaa.

Utopia ja dystopia- työskentelyssä osallistujat jakoivat ensin ajatuksia liittyen utopioihin ja dystopioihin ja sen jälkeen rakensivat yhteisen ihanneyhteiskunnan stillkuvan ja sen vastakohdan. Kuva 2 osoittaa yksinkertaisella ja tehokkaalla tavalla ryhmäläisten pohdintaa ihanneyhteiskunnasta, jossa yhteisöllisyys ja yhteys toisiin ovat hallitsevia tekijöitä.

Kuva 2. Utopia. Osallistujat loivat yhteisen keskustelun ja ideoinnin jälkeen kuvan ihanneyhteiskunnasta.

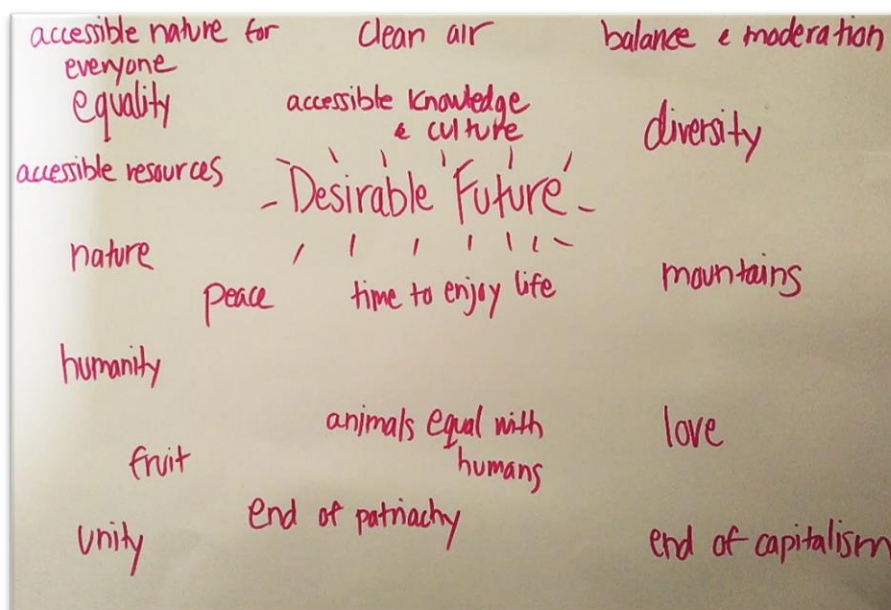

Kuva 3. Utopia 2. Ihanneyhteiskunnan kuva ylhäältä kuvattuna.

Kuva 4. Dystopia. Osallistujat loivat ihanneyhteiskunnalle vastakohtan.

Kuvasta 4 on nähtävissä hyvin erilainen yhteiskunnan kuvaus, jossa ihmisten katseet ovat kiinnitettyinä älypuhelimisiin, ja yhteys toisiin ihmisiin on toisarvoista. Työpajassa pohdittiin myös millainen voisi olla yhteinen toivottava tulevaisuus ja kirjattiin se ylös. Kuvasta 5 on nähtävissä, mitä osallistujat tulevaisuudelta toivovat.

Kuva 5. Toivottava tulevaisuus

Työpajan loppupäässä osallistujat vastasivat kyselylomakkeen kysymyksiin 1–3. Päättävänä harjoitteena oli kaavaruno. Kaavarunossa on ennalta määrätyt alut, joiden pohjalta osallistujat täydentävät runoa ensimmäisillä sanoilla/ajatuksilla, jotka tulevat mieleen.

Tutkijan audiotallenteen keskeisimmät huomiot työpaja 1:stä

Tulevaisuudesta puhuttaessa sanat epävarmuus ja muutos nousivat esille toistuvasti. Tulevaisuus näyttäytyi erinäköisenä kuin nykyisyys. Mieli-pidejanaharjoitteessa yksi väittämä nosti kaksi toisistaan eroavaa ja kiinnostavaa näkökulmaa. Väittämä oli: *“tulevaisuuden työntekijän on oltava entistä joustavampi”*. Tämä jakoi mielipiteitä ja yksi osallistuja näki tämän negatiivisena asiana, sillä tulevaisuuden työntekijältä vaaditaan enemmän taitoja ja hänen on osattava paljon enemmän kuin aikaisemmin. Toinen osallistuja näki saman väittämän positiivisena asiana, jota hän perusteli sillä, että hänelle joustavuus tarkoittaa erilaisuuden hyväksymistä. Hänelle tulevaisuuden työntekijän joustavuus tarkoittaa erilaisten toimintaympäristöjen, kulttuurien ja etnisten taustojen hyväksymistä.

Osallistujat heittäytyivät innolla mukaan teatteri- ja improvisaatioharjoitteisiin. Ajatusten ja mielipiteiden sanoittaminen sujui hyvin ja ohjaajan näkökulmasta harjoitteet näyttivät osallistujista mielekkäiltä. Osallistujat eivät tunteneet toisiaan entuudestaan ja ryhmätyö sujui mukavasti ilman ristiriitoja tai muita ongelmia. Ryhmätyö oli lempeää ja toisia kunnioittavaa. Oma ohjaaminen työpajan alussa oli hieman sekavaa ja minun oli vaikea tehdä siirtymä vauva-arjesta ohjaajan rooliin. Alun pohjustus jäi lyhyemmäksi, kun oli tarkoitus ja enkä tiennyt joutuvani ohjaamaan ensimmäistä työpajaa englanniksi. Tämä aiheutti hieman sekaannusta alkuun. Nämä ovat tietenkin subjektiivisia tuntemuksia, eivätkä edusta osallistujien kokemuksia.

4.2 Työpaja 2. Nykyisyys

“Emme voi ratkaista ongelmia ajattelemalla samalla tavalla kuin silloin, kuin loimme ne.”
(Albert Einstein)

Työpaja 2:ssa keskityttiin osallistujien nykyhetkeen ja osallistujien arvomaailmaan. Työpajan alussa tutustuttiin tulevaisuustyöskentelyyn keskeisiin käsitteisiin kuten megatrendit, heikot signaalit ja musta joutsen keskustelun kautta. (ks.s.16) Lämmittelyharjoitukset sisälsivät kehollisia alkuleikkejä, kuten improvisaatioharjoituksen mm. esineelle uusi käyttötarkoitus. Tässä harjoitteessa ohjaaja laittaa erilaisia esineitä keskelle rinkiä ja tarkoituksena on keksiä mitä kaikkea esineillä voisi tehdä ja mitä kaikkea kyseinen esine voisi olla. (Arkisten esineiden muuntuminen joksikin aivan muuksi on teatterissa hyvin yleinen tapa käyttää esineitä lavalla) Osallistujien tehtävänä on demonstroida uudet käyttötarkoitukset muille. Tämä tapahtuu asettumalle keskelle rinkiä ja näyttämällä esineen kanssa uusi käyttötarkoitus, esimerkiksi pallosta tulee satelliitti, huivista tulee päähine, kynästä tulee korvakoru jne. Harjoitusta käytettiin soveltaen myös niin että, osallistujat etsivät ja valitsivat työskentelytilasta esineen ja ideoivat sille tulevaisuuteen sijoittuvan käyttötarkoituksen.

Arvomaailmaan syventyminen tapahtui myös esineiden kautta. Valitsin arvotehtävää varten n. 20 arkista esinettä ja asetin ne pöydälle. Osallistujat tutustuivat esineisiin ensin hetken, jonka jälkeen he valitsivat itselleen kolme esinettä, jotka edustivat itselleen tärkeitä asioita. Valinnat perusteltiin ja käytiin läpi vapaan keskustelun muodossa.

Työpajassa pohdittiin tulevaisuuden työelämässä tarvittavia taitoja ja osaamista ja kirjattiin ne yhdessä paperille. Jatkotyöskentelynä osallistujat tekivät installaation aiheesta *Taiteilijan tulevaisuustaidot*. Ryhmä loi installaation työpajassa käytettävistä materiaaleista. Arvokeskustelua jatkettiin arvohuutokaupalla, jossa erilaisia arvoja jaettiin jokaiselle 5 kpl, ja sen jälkeen osallistujat saivat käydä vaihtokauppaa arvoista niin kauan kunnes olivat tyytyväisiä arvoihin. Arvot laitettiin vielä tärkeysjärjestykseen ja jaettiin toisille keskustelun kautta. Lopuksi oli mahdollisuus vaihtaa uusiin arvopakassa oleviin arvoihin, jotta jokainen olisi mahdollisimman tyytyväinen omaan arvolistaukseensa.

Työpaja 2:ssa vastattiin työpajan päätteeksi kysymyksiin 4 ja 7 ja ”purettiin auki” työpajan sisältöä sanallisen harjoituksen avulla, jonka olin nimennyt purkuluuksi. Purkuluu oli koiran värikäs puruluu, joka kiersi ringissä. Purkuluuun saatuaan osallistuja nimesi esimerkiksi yhdellä sanalla mitä päivästä jäi mieleen ja miksi.

vanha säämittari, muovimuki. Nämä edustivat osallistujille sellaisia asioita kuten empatia, rakkaus, yhteisöllisyys, oppiminen, tieto, tasa-arvo, luonto, aika, historia, sukupolvi ja vastuullisuus. Osallistujien ajatustyö oli hyvin analyttistä.

Tässä työpajassa teatteriharjoitteet jäivät hieman taka-alalle lukuun ottamatta lämmitysharjoituksia. Jäi pohtimaan, oliko kehollisia ja soveltavan teatterin harjoitteita tarpeeksi ottaen huomioon teatteriperustaisen toiminnan olevan työpajojen lähtökohta. Olin kuitenkin erittäin tyytyväinen aikataulutukseeni ja rauhalliseen ohjaamiseen. Ohjatessa oli enemmän aikaa verrattuna ensimmäisen työpajaan.

4.3 Työpaja 3. Tulevaisuus

“Yhteiskunnat säilyttävät elinvoimansa niin pitkään kuin ne säilyttävät kykynsä kuvitella positiivinen tulevaisuus.” (Polak, 1973, s.19)

Tutkimuksen viimeisen työpajan keskeinen sisältö keskittyi tulevaisuuteen (kuten aikaisemmatkin työpajat) mutta ratkaisukeskeisestä näkökulmasta. Työpajassa pohdittiin tulevaisuuden ja nykyhetken ongelmia ja haasteita ja pyrittiin löytämään yhdessä erilaisia ratkaisuja kyseisiin ongelmiin. Työpajan alkuun, tuttuun tapaan työskenneltiin ensin lämmittävien ja virittävien harjoitteiden parissa kuten swish-boing-bang ja minä olen puu. Swish-boing-bang on lämmittelyleikki, jossa swish-viesti kiertää ringissä, ja viestin kulkusuuntaa voi muuttaa boing ja bang sanoilla. Sanat ovat yhdistettynä kehon liikkeisiin ja äänen painotukseen. Leikki toimii äänen ja kehon lämmittelyharjoituksena sekä toimivana aloituksena yhteiseen tekemiseen leikin avulla.

Päätyöskentelynä luotiin lyhennelmä *tulevaisuusverstaasta*. (ks. s. 14) Tulevaisuusverstaasta varten osallistujat kirjasivat ensin lapuille nykyhetken ongelmia, jonka jälkeen laput laitettiin hattuun. Hatusta nostettiin kaksi nykyhetken ongelmaa, joihin pyrittiin löytämään ratkaisuja Six thinking hats -harjoitteen avulla. Six thinking hats -harjoite on keskusteluharjoitus, joissa keskustelijat saavat päähänsä kuvitteelliset roolihatut, jotka edustavat tiettyä näkökulmaa/positiota josta puhuja puhuu. Nämä näkökulmat ovat; riskit/heikkoudet, tunteet/intuitio, edut/hyödyt, faktat, hullut ideat sekä tarkkailu/kokonaiskuva. Näkökulmat eivät edusta henkilöä itseään, vaan jokainen osallistuu keskusteluun annetun roolin kautta.

Roolia on mahdollista esittää haluamallaan tavalla, normaalisti keskustellen tai ottaen näkyvämpi “rooli” jossa muuttaa esimerkiksi kehonkieltä tai omaa puhetapaa.

Hatusta nostetut ongelmat olivat *jäiset tiet* ja *sodat* (Ukraina ja Gaza). Ensimmäinen niin sanottu “kevyempi” aihe käsiteltiin ensin, jonka jälkeen käsiteltiin sota-aihetta. Harjoitteen aikana muistutin osallistujia vapaaehtoisuuden periaatteesta ja mainitsin että mikäli harjoitusta ei halunnut jatkaa tai tehdä sitä, harjoitteesta oli mahdollista jättäytyä pois missä vaiheessa tahansa. Mikäli näin olisi tapahtunut, harjoitetta olisi voinut jäädä seuraamaan sivusta. Tämän harjoitteen jälkeen työpajassa piirrettiin omat henkilökohtaiset tulevaisuuskuvat. Tulevaisuuskuvien tarkoitus oli hahmottaa ja niitä asioita, joita kokee tärkeäksi ja merkitykselliseksi omassa tulevaisuudessa. Toinen tavoite harjoitteessa oli myös pohtia sitä, miltä uskoo maailman ja tulevaisuuden näyttävän.

Lopuksi kirjoitimme yhdessä Tulevaisuuden opaskylttejä, joiden tarkoitus oli helpottaa navigointia tulevaisuudessa. Opaskyltit ottivat inspiraationsa luontopolkujen opaskylteistä. Työpajan aikarajoitteen vuoksi kyltit jäivät ideatasolle, ainoastaan kirjalliseen muotoon.

Työpajan päätteeksi osallistujat vastasivat kyselylomakkeen jäljellä oleviin kysymyksiin 5,6 sekä 8–10 ja niihin käytettiin reilusti aikaa. Purkuluu ja postikorttiharjoitus tulevaisuuden kortilla päättivät työpajajakson.

Tutkijan audiotallenteen keskeisimmät huomiot työpaja 3:sta

Tulevaisuuskuvat olivat mielenkiintoisia, sillä jokaisella osallistujalla oli hyvin erilainen lähestymistapa oman tulevaisuuden hahmottamiseen. Yksi osallistuja piirsi hyvin abstraktisesti ympyröitä ja rakennelmia, yksi enemmän maisemakuvaa, ja kolmas osallistuja hyvin selkeitä yksityiskohtaisia tiloja ja paikkoja. Yksi osallistuja jakoi oman kokemukseni työpajatyöskentelyn osallisuudesta; monta päätä aiheen äärellä on rikastuttanut keskustelua ja tuottanut enemmän ideoita ja inspiraatiota. Yhdelle osallistujalle työpajatyöskentely toi muistoja menneisyydessä tapahtuneesta teatterityöskentelystä. Työpaja 2:ssa tehtiin teatteri-improvisaatioharjoitteita edellistä työpajaa enemmän ja laajemmin.

Loppupurussa tuli esille kuinka yksi osallistuja oli saanut itsevarmuutta sanallistaa ja sanoittaa ajatuksiaan ja tuoda julki mielipiteitään työpajatoiminnan avulla.

Tutkimishenkilö 4 ei päässyt työpajoihin 2 ja 3 ja jäin pohtimaan, löytyykö kyselylomakkeen vastauksista silmiinpistäviä eroavaisuuksia. Työpajojen idea oli viritellä tulevaisuusajatteluun ja antaa stimulaatiota kirjallisiin vastauksiin, jotta kyselylomakkeen vastauksiin olisi helpompi vastata. Tutkimushenkilö 4 osalta tämä ei toteutunut ja aineiston analysoinnin aikana tuli ilmi, että vastaukset olivat huomattavasti lyhyempiä.

Pohdin olisiko ollut hyödyllistä lähettää kirjallinen kysely vielä yhdelle henkilölle, joka ei osallistunut lainkaan työpajoihin, mutta tämä jäi toteuttamatta.

Eräs osallistuja kertoi, ettei aikaisemmin ollut ajatellut tulevaisuutta juurikaan, mutta työpajatoiminnan myötä oli alkanut ajatellut enemmän tulevaisuutta ja tullut tietoisemmaksi tulevaisuuteen liittyvistä asioista. Hän uskoi, että kolmen viikon aikana alitajunta oli työskennellyt ja prosessoinut asioita tiedostamatta ja ajatukset ovat päässeet ”hautumaan”. Hän ilmaisi halukkuudestaan käyttää työpajassa tehtyä six thinking hats -harjoitetta omien asiakkaidensa kanssa. Harjoite oli hänelle tuttu ja työskentelemiensä yritysten kanssa hän voisi hyödyntää harjoitetta yritysten sisäisten ongelmien käsittelyyn.

Yksi osallistuja ilmaisi kuinka ensimmäisen työpajan jälkeen oli hieman vaikea vastata kysymyksiin mutta toisen työpajan jälkeen vastaaminen huomattavasti helpottui. Viimeisen työpajan jälkeen oli helppoa tarttua kysymyksiin ja alkaa kirjoittamaan. Jäin pohtimaan johtuuko tämä kysymysten vaihtumisesta vai työpajan tuomasta sisällöstä.

Tulevaisuuskylttiharjoitus oli innostava sovellus tulevaisuuskarttaharjoitteesta, jonka keksin lennosta työpajan aikana. Harjoitus otti inspiraationsa luontopolkujen opastekylteistä. Luontopoluilla on vapaus valita itselle sopivin ja mieluisin reitti, jotta kulkeminen onnistuu. Näin tämän valintojen ja vapauden maailman hyvänä vertauskuvana myös tulevaisuuden hahmottamiseen. Millaisia opasteita tulevaisuudessa tarvitaan, jotta siellä navigointi ja kulkeminen on mahdollista?

Six thinking hats -keskusteluharjoituksessa ryhmä keksi uuden innovaation sodassa selviytymiseen; *ihminen kuution sisällä*. Tämä globaali kansa, *Cube Nation* olisi uudenlainen kansakunta, jossa kaikki ihmiset eläisivät kuution sisällä ilman maanrajoja ja maita. Sodilta suojauduttaisiin kuutioilla ja jokaisella olisi oma kuutio, jonka sisällä eletään. Kuutiot olisivat

virtuaalisesti toimivia, joten kontaktin ottaminen tapahtuisi virtuaalisesti kuutiosta kuutioon. Harjoitteessa olevan vihreän kortin eli *hullujen ideoiden* avulla syntyi tämä idea yhtenäisestä maailmasta, joka jollakin tapaa olisi “yhtä” konfliktin keskellä. Yhtenäisen maailman pohdinta oli mukava päätös työpajalle.

5 TIETEELLINEN OSIO

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tieteelliselle osiolle on asetettu kolme pääkysymystä:

- 1) *Millaiset ovat teatteriperusteisiin työpajoihin osallistuneiden taiteentekijöiden tulevaisuuskäsitykset?*
- 2) *Millaiset ovat teatteriperusteisiin työpajoihin osallistuneiden taiteentekijöiden tulevaisuustaitoja koskevat käsitykset?*
- 3) *Millainen käsitys teatteriperusteisiin työpajoihin osallistuneilla taiteentekijöillä on työpajojen merkityksestä myönteisen tulevaisuuskuvan luomiseksi?*

5.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus alkoi aiheen valinnalla syksyllä 2023, johon vaikutti osaltaan aikaisempi työkokemukseni tulevaisuustyöskentelyn parissa. Halusin syventää omaa osaamistani tulevaisuustyöskentelyn aihepiirissä, joten aiheen valinta tapahtui luonnostaan. Seuraava askel oli vuoden 2024 alussa graduseminaareissa tutkimuskysymysten pohdinta ja tutkimussuunnitelman teko. Tämän jälkeen prosessi eteni tutkimuskysymysten valintaan. Aiheen rajausta ja konkretisoitumista tapahtui graduohjaajan kanssa yhteistyössä. Aloitin teoriaosuuden työstämisen aineistoon tutustumisen ohella. Tutkimushenkilöiden kartoitus alkoi n. 2 kuukautta ennen työpajojen aloitusta, lähettämällä sähköpostia taiteen tiedekunnan opiskelijoille. Suunnittelin teatteriperustaiset työpajat, kun teoriaosuuden ensimmäinen raakaversio oli kirjoitettu. Työpajat toteutettiin keväällä 2024. Taiteellisen osion jälkeen analysoin aineistoni käyttäen tutkimusmenetelmänä laadullista sovellettua sisällönanalyysia kesällä 2024.

5.2.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus oli pääasiassa laadullinen tutkimus, sisältäen kvantitatiivisia osuuksia. Tutkimuksessa käytettiin kyselylomaketta, joka sisälsi avoimia kysymyksiä ja kaksi suljettua kysymystä. Tutkimuksen suunta on fenomenografinen, sillä siinä tutkitaan ihmisten käsityksiä tulevaisuudesta. Tutkimuksen kohteena on *tulevaisuus* ilmiönä, ja erilaiset mahdolliset tulevaisuudet. Kettunen (2021), viittaa Martonin käsityksiin fenomenografisen tutkimuksen peruspiirteistä; ihmiset ymmärtävät olemassa olevan maailman eri tavoin ja fenomenografisen tutkimuksen ytimenä on tarkastella ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää eroavaisuuksia, yhtäläisyyksiä ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta.

Tutkimuksen lähestymistapa oli subjektiivinen, jota ohjasi käytännöllinen orientaatio. Tutkimus tuotti tulkinnalliskokemuksellista hiljaista tietoa ja toi sitä näkyväksi luovin menetelmin. Tutkimus käytti menetelminä soveltavaa teatteria sekä tulevaisuustyöskentelyä. Toimin tutkimuksessa taiteilija-ohjaaja-tutkijana ja taidetta/taiteellisia tekoja tein yhdessä osallistujien kanssa (Ryynänen ym., 2021, s. 183.)

Taideperustainen ja toiminnallinen tutkimusprosessi rakentui tulevaisuustyöpajoista syntyvästä aineistosta sekä luetusta aineistosta. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tutkimusaineistoa koskien osallistujien tulevaisuustaitoja ja käsityksiä työpajoissa käytettävien luovien menetelmien keinoin. Menetelminä käytettiin soveltavan teatterin harjoitteita, tulevaisuusharjoitteita sekä luovaa taiteellista työskentelyä.

Tutkimus lukeutui soveltavan taiteellisen tutkimuksen alle, sillä tarkoitus oli etsiä ja löytää uutta tietoa, joka pyrkii löytämään ratkaisuja tulevaisuususkoon liittyvien ongelmien luonteen selvittämiseen ja ratkaisemiseen (Hirsjärvi ym. 2009, s. 19).

Tutkimuksessa käytettiin taiteen tekemisen prosessia; erityisesti soveltavan ja osallistavan teatterin menetelmin tuotettua materiaalia yhdistettynä tulevaisuustyöskentelyyn. Teatterin käyttö mahdollisti kehollisuuden, aistien ja tunteiden hyödyntämisen tutkimustiedon tuottamisen lähtökohtana.

Laadullisen tutkimuksen pyrkimys on tutkia valittua kohdetta kokonaisvaltaisesti ja tehdä näkyväksi asioita sen sijaan, että todennetaan olemassa olevia väittämiä (Hirsjärvi ym. 2009, s.161).

Tutkimus sopii laadullisen tutkimuksen piiriin, sillä tutkittava kohde on taiteilijan ammatti-identiteetin rakentuminen tulevaisuuden näkökulmasta. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, joka on moninaista.

5.2.2 Tutkimushenkilöt

Tieteelliseen ja taiteelliseen osioon osallistui neljä henkilöä. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat eri taiteenaloilla opiskelevia henkilöitä, joilla kaikilla on taiteen alan työkokemusta. Tutkimushenkilöt osallistuivat toiminnallisiin teatteriperustaisiin tulevaisuustyöpajoihin ja kirjalliseen kyselylomakkeen vastaamiseen. Työpajatoiminnan lähtökohtana on tasa-arvoon perustuva osallisuus, ja tutkijana osallistuin taiteellisen osion toimintaan. Tästä syystä tieteellistä osiota läpikäydessä käytän sanaa tutkimushenkilö ja taiteellisessa osiossa sanaa osallistuja. Tutkimushenkilöt ovat naisia, kolme iältään 25–35 ja yksi 36–45. Työkokemus jakaantui niin, että 6–10 vuotta työkokemusta oli yhdellä vastaajista, muilla alle 5 vuotta työkokemusta alalla. Tutkimushenkilöt valikoituivat työpajoihin vapaaehtoisesti. Lähetin tutkimusta esittelevän sähköposti-ilmoituksen taiteen tiedekunnan opiskelijoille. Tutkimuksesta kiinnostuneet henkilöt ottivat minuun yhteyttä. Tutkimusta varten laadin tutkimusluvan, jonka osallistujat allekirjoittivat ensimmäisessä työpajassa. Tutkimushenkilöt edustivat eri taiteen aloja: Tutkimushenkilö 1: sustainable art & design, elokuvataide. Tutkimushenkilö 2: muodin, tekstiilin ja materiaalitutkimuksen koulutusohjelma, tekstiilitaide. Tutkimushenkilö 3: muotoilu ja sanataide, palvelumuotoilu. Tutkimushenkilö 4: graafinen suunnittelu, performanssitaide, kuvataide ja puusepäntaite.

5.2.3 Aineiston keruu

Tutkimusaineistona käytettiin taiteellisen osion (teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat) aikana tuotettua materiaalia. Näitä olivat havainnot, huomiot, ilmaukset, ajatukset, piirustukset, installaatiot, kuvat toiminnallisista yksilö- ja ryhmätyöharjoitteista, tutkijan päiväkirja (audio + kirjallinen) sekä tieteellisen osion (kyselylomake, liite 2) tiedot. Kyselylomakkeen kysymykset olivat strukturoituja, avoimia kysymyksiä lukuun ottamatta kahta suljettua

kysymystä. Tutkimuksessa noussutta tietoa tutkittiin ja analysoitiin suhteessa tulevaisuuden tutkimuksen teorian ja soveltavan teatterin liittyvään kirjallisuuteen peilaten. Aineisto oli pieni ja rajattu.

5.2.4 Aineiston analyysi

Aineistoa analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti ja soveltaen. (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2018, kuvio 15, s.123). Pelkistämisvaiheessa karsin tutkimukselle epäolennaista dataa pois, sekä etsin tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.123). Epäolennaista informaatiota tutkimuksessa oli niukasti, ainoastaan yksittäisen tutkimushenkilön toistaessa samoja asioita tai kuvauksia, karsin tämänkaltaista tietoa raportoinnista pois. Karsimista tehtiin laadullisen sisällönanalyysin tarkoituksenmukaisesti. Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja tarkoituksena on luoda kirjallinen ja tarkka kuvaus tutkittavasta ilmiöstä sekä saada informaatio sellaiseen tiiviiseen muotoon, kadottamatta olennaista ja tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s.122). Aineiston kyselylomakkeen (Liite 2.) kävin huolellisesti läpi, kysymys kysymykseltä ja kirjoitin kysymysten kannalta olennaiset asiat ylös ja alleviivasin toistuvat sekä samankaltaiset ilmaukset eri tutkimushenkilöiden välillä.

5.2.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimukseni noudattaa tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaisia ohjeita ja periaatteita: olen pyrkinyt tutkimuksen jokaisessa vaiheessa “huolellisuuteen, rehellisyyteen sekä ihmisarvon kunnioittamiseen” (TENK, 2019). Tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen eikä tutkimusta tehdessä muodostunut henkilötietopohjaista tutkimusrekisteriä. Tutkimukseen osallistumisesta pyysin kirjallisen suostumuksen sekä tutkimukseen osallistuneet henkilöt allekirjoittivat aineistoa koskevan tutkimusluvan ennen toimintaan ja tutkimukseen osallistumista (Liite 2). Tutkimushenkilöillä oli myös mahdollisuus missä vaiheessa tahansa peruuttaa tai keskeyttää osallistumisensa.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa jäin pohtimaan, miten luotettavuutta on mahdollista arvioida tämänkaltaisessa taiteellisessa tutkimuksessa, jossa on pieni tutkimusryhmä? Tuomen ja Sarajärven kirjan ydin perustuu näkemykseen, että laadullista tutkimusta voi arvioida useiden erilaisten kriteerien avulla ja ne ovat erilaisia kuin määrällisen tutkimuksen validiteetti- ja reliabiliteettikäsitteet. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 134–139) esittävät, kuinka laadullisen tutkimuksen kriteereinä voivat olla uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus. Myös Ranta (2020, 49–54) tarkastelee näiden näkökulmien valossa oman laadullista fenomenografisen tutkimuksensa luotettavuutta. Tutkimukseni siirrettävyys toiseen kontekstiin tuskin on mahdollista, vaikka olenkin tarkoin kuvannut tutkimusympäristöni. Tällaisenaan tutkimukseni antaa omanlaisen kuvauksen todellisuudesta, jota olen pyrkinyt kuvaamaan totuudenmukaisesti.

Tutkimukseni aineistona ovat taiteentekijöille/opiskelijoille tehdyt kyselylomakkeet sekä teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, millaisia ovat työpajaan osallistuneiden tulevaisuuskäsitykset sekä tulevaisuudessa tarvittavat taidot heidän käsitystensä mukaan. Tutkimusryhmäni oli pieni, mutta monilta taustatekijöiltään valikoitunut. Heidän vastaustensa avulla saatiin yhdenlainen kuvaus todellisuudesta. Isompi tutkimusryhmä olisi voinut tuottaa eriäviä ja monipuolisempia käsityksiä tulevaisuudesta. Tämän aineiston avulla kuitenkin rakentui todellisuus, jota olen pyrkinyt kuvaamaan tarkasti ottaen huomioon vastausten laajan kirjon.

Hyödynsin tutkimuksen raportoinnissa suoria lainauksia ja ilmauksia. Suoria lainauksia käyttämällä pyrin vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta ja uskottavuutta, minimoimalla tutkijan omaan tulkintaan perustuvia oletuksia ja kuvaamaan mahdollisimman tarkasti, miten tutkimustulokset rakentuivat. Tutkimushenkilöt saivat ilmaista asioita työpajatoiminnan aikana sanallisesti, kehollisesti sekä kirjallisesti. Tämä tukee ajatusta siitä, että tutkimushenkilöiden ilmaisu on ollut mahdollisimman ”vapaata” ja ilmaisussa on käytetty erilaisia muotoja, jotta erilaisille ilmaisuntavoille on ollut tilaa. Tutkimuksessa pyrin antamaan tutkimushenkilöille erilaisia tapoja ilmaista ajatuksia niin, että tarkoitukset tulisivat mahdollisimman ”puhtaasti” ulos ja dokumentoitua, ilman tutkijan omaa tulkintaa aiheesta.

Uskottavuutta edistää se, että olen kuvannut työpajat mahdollisimman tarkasti, jotta lukijat ymmärtävät miten tutkimus on tehty. Työpajat olivat eräänlainen stimulaatio, niin sanottua ”virittävää” toimintaa ennen kirjalliseen kyselylomakkeeseen vastaamista. Tällä pyrin

tarjoamaan orientoitumista kyselylomakkeen vastaamiseen. Ajattelin työpajatoiminnan antavan syvempää ymmärrystä aihetta kohtaan ja tuovan tutkimuksen kannalta hedelmällisempiä vastauksia kyselylomakkeen kysymyksiin. Työpajojen sisältö ja ohjeistus oli minun suunnittelemani ja toteuttama. Työpajojen sisältö on saattanut osaltaan ohjata ja suunnata tutkimushenkilöiden ajattelua mutta tämänkaltaisessa käytäntöä yhdistävässä tutkimuksessa sitä olisi ollut mahdotonta välttää. Halusin selvittää minkälaisia tulevaisuuskäsityksiä tutkimushenkilöt tuottavat työpajojen materiaalin pohjalta.

Aihe kiinnosti minua, kokonaisuuden hallinta oli yksin minulla ja tutkimus oli ammatillisesta näkökulmasta merkityksellinen. Osallistuin itse taiteellisen osion toimintaan ja tällä halusin korostaa yhdessä tekemistä, ohjaajaosallistuja asetelman sijaan. Koskela (2009) viittaa väitöskirjassaan Tuomen ja Sarajärven ajatuksiin tutkimuksen tekijän ja tutkimuksen välisestä läheisestä suhteesta. Läheinen suhde vaatii autonomista kokonaisuuden kontrollointia, jossa tutkimuksen tekijä toimii myös tutkimuksen rajaajana, määrittelijänä ja tulkitsijana (Koskela, 2009, s. 240). Suhteeni tutkimukseen ei ollut etäinen, päinvastoin, sillä kokonaisuuden hallinta ja kontrollointi oli yksin minulla. Tämä mahdollisti runsaan aineiston ja tutkimushenkilöiden luottamuksen, joskin saattoi myös tuoda joitakin sokeita pisteitä tutkijan tulkinnalle.

Pyrin tasavertaiseen ja avoimeen työskentelyyn, mutta toimin kuitenkin toiminnan ohjaajana, vaikka osallistuin harjoitteisiin myös osallistujana. Päävastuu toiminnan sujuvuudesta ja sisällöstä oli minulla, joten ohjaajan asema ja päätäntävalta suhteessa työpajan sisältöön on huomioitava. En toiminut neutraalina ohjaajana, joka ainoastaan kysyy kysymyksiä, vaan toin keskusteluihin ja havaintoihin myös omia näkemyksiäni ja mielipiteitäni. Sitoumuksestani tutkimukseen kertoo se, että tutkimus on tehty äitiysloman aikana. Tutkimuksen lopullinen toteutus kesti noin vuoden.

Teatteriperustaisessa tutkimuksessa olen käyttänyt aineiston tuottamiseen ilmaisullisia menetelmiä, joka tuottaa yksilöllisiä, omiin käsityksiin, tunteisiin ja aisteihin perustuvia ajatuksia ja havaintoja. Tästä syystä tutkimukseni aineistoa ei voida tuottaa samankaltaisena uudestaan. Sen toistettavuus, siirrettävyys ja yleistettävyys ei siis ole yksinkertaista, mikä on tyypillistä ylipäänsä laadulliselle tutkimukselle sekä taiteelliselle tai taideperustaiselle tutkimukselle (Jokela ym. 2020; Tuomi & Sarajärvi 2018, 134–141). Aistien ja kehollisuuden kautta saavutettua tietoa tutkittiin kokonaisvaltaisesti ja taideperusteisin tutkimusmenetelmin.

Tutkimuksen luotettavuutta ja sovellettavuutta lisää myös se, että lähdekirjallisuuden käytössä pyrin monipuolisuuteen ja hyvään aihepiiriin perehtyneisyyteen sen lisäksi, että itselläni on aihealueen hyvä käytännön tuntemus.

5.3 Tieteellisen osion tutkimustulokset

Esittelen tutkimusaineistoni tulokset tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä.

5.3.1 Työpajoihin osallistuneiden tulevaisuuskäsitykset

Omaa taiteenalaan koskettavissa tulevaisuuskäsityksissä jokaisen tutkimushenkilön vastauksissa mainitaan tekoäly ja digitalisaatio/teknologia.

Graafinen suunnittelu, kuvataide ja elektroninen musiikki ovat tekoälyn tulilinjalla mutta toistaiseksi minun on vaikea uskoa T.Ä:n korvaavan täysin ihmisiä näillä aloilla, mutta se todennäköisesti muuttaa radikaalisti työnkuvaa joko helpommaksi, tai siihen, että suunnittelijalta vaaditaan yhä laajempi osaamiskaala. (Tutkimushenkilö 4)

Tutkimusaineistoon viitaten, tulevaisuuden työelämässä tarvittavaan osaamiseen liittyy teknologian kehittyminen, taiteenalasta riippumatta. Tutkimushenkilö 1 nosti esiin tekoälyn nousevan merkittävään rooliin työelämässä ja kuvaili sitä näin: *Työpari, joka kulkee ihmisen rinnalla työskennellen, ei korvatakseni ihmistä* (Tutkimushenkilö 1).

Myös globalisaatio, tasa-arvo ja oma taiteenala koettiin vahvaksi tekijäksi tulevaisuudessa. Tutkimushenkilö 3 perusteli asiaa seuraavasti:

Muotoiluajattelulla on nimenomaan annettavaa, sillä se suuntautuu tulevaan, luottaa, ratkoo viheliäisiä ongelmia ja pyrkii parantamaan olemassa olevaa. (Tutkimushenkilö 3)

Tulevaisuuskäsityksissä mainittiin ekologisuus, vihreä tulevaisuus ja eettinen taiteellinen työskentely. Tulkiten aineistoa niin, että eettisellä taiteen tuotannolla korostetaan taiteessa käytettyjen materiaalien ja sisällön eettisyyttä.

Tekstiilitaide tulee yleistymään ja kasvattamaan suosiotaan. Nopea muoti väistyy eettisen muodin tieltä. Uudet innovaatiot vievät taiteenalan eteenpäin kohti vihreää tulevaisuutta. (Tutkimushenkilö 2)

Kysymys millaisena vastaajat näkevät mahdottoman maailman, vastauksissa toistui muuttumattomuus: *Mahdoton tulevaisuus on tulevaisuus ilman muutosta!* (Tutkimushenkilö 1). Vastaajat eivät nähneet mahdollisena maailmaa, joka pysyisi ennallaan, ilman muutoksia.

Tulevaisuuskäsitysten ulottuvuudet

Todennäköisenä tulevaisuutena nähtiin maailman osittainen tuhoutuminen. Tätä perusteltiin sillä, että tuho on jo käynnissä. Kaaos nähtiin todennäköisenä mutta tiettyjen rakenteiden säilyminen nähtiin myös todennäköisenä:

Todennäköistä on, että jonkinlaiset lainalaisuudet instituutioiden ja ihmisten luomien rakenteiden suhteen säilyy tulevaisuudessa niin kauan kuin ihminen lajina on olemassa rakenteinen. (Tutkimushenkilö 3)

Epätodennäköinen tulevaisuus näyttäytyi osittain samankaltaisena kuin mahdoton tulevaisuus. Maailma, joka ei muutu, jossa kehitys pysähtyy tai pysyy täysin paikallaan. Populismin ja markkinatalouden häviäminen yhteiskunnasta nähtiin epätodennäköisenä. Epätodennäköisenä tulevaisuutena nähtiin myös ihmisen käyttäytyminen lajityypilleen poikkeavalla tavalla. Vastaaja perusteli tätä sillä, että ihminen on lajina rakenteinen ja olisi epätodennäköistä, että maailma muuttuisi niin, että ihmiset eivät käyttäytyisi enää rakenteisesti.

Toivottu tulevaisuus näyttäytyi tasa-arvoisena, empaattisena ja joidenkin vastaajien osalta myös poliittisesti radikaalisti muuttuneena. Tulevaisuus ilman kapitalismia, populismia, rasismia, patriarkaattia nähtiin toivottavana. Maanrajojen purkaminen ja maailma ilman poliitikkoja nähtiin toivottavana. Rauha, parempi ja vihreämpi maailma, taiteilijoiden yltäkylläisyys ja taiteen arvostuksen lisääntyminen nousivat toivottuihin asioihin tulevaisuudessa.

Epätoivottu tulevaisuus piti sisällään kasvavat erot ihmisten, alueiden ja luonnon välillä. Epätoivottua oli voiton tavoittelun jatkuvuus, maapallon tuhoutuminen, nälän, surun ja tuskan lisääntyminen.

Tulevaisuuskäsitysten muotoutuminen

Käsitykset ovat muotoutuneet henkilökohtaisista kokemuksista kuten kodittomuus, rahattomuus, ihmissuhteet ja oma sosiaalinen ”kupla”. Yhteiskunnan kehitys mm. teknologia & globalisaatio sekä taiteen arvon lasku ja taiteesta saadun toimeentulon väheneminen mainittiin vastauksissa. Merkittäviä tekijöitä tulevaisuuskäsitysten muodostuksessa ovat olleet myös keskustelut kollegoiden kanssa, erilaiset tutkimukset, opiskelutausta, sekä suorituspainet työssä.

Taiteilijana olen kokenut aina suhteettomia suorituspaineita ja niiden reflektointi on auttanut minua ymmärtämään, että elämän suorittaminen on osa kapitalistista systeemiä, ja se on saanut minut hieman pessimistiseksi. Toki yritän parhaani järjestäytyä ja olen toiveikas, koska en muuta voi. (Tutkimushenkilö 4)

Oman taiteenalan tulevaisuutta koskevat käsitykset

Halusin saada tietoa siitä, millaisena työpajaan osallistuneet näkevät oman taiteenalansa tulevaisuuden. Vastauksissaan he korostivat kuinka digitalisuuden kasvaminen, virtuaalisten ohjelmien ja tekoälyn hyödyntäminen digitaalisten ohjelmien kautta tulee yleistymään tulevaisuudessa. Kuvia esimerkiksi luodaan jo tekoälyn avulla runsaasti. Erilaisten taitojen lisääminen omaan ammattitaitoon koettiin tärkeänä. Tutkimushenkilö 1 piti tekoälyä olennaisena yhteistyökumppanina taiteen alalla ja nosti esiin tekoälyn kontrolloinnin tärkeyden:

Ihmisten tehtävä on kontrolloida tekoälyä ja työskenneltävä sen kanssa. On tärkeää, että ihminen on jatkuvasti tietoinen ja kehittää taitojansa jatkuvasti. (Tutkimushenkilö 1)

Mediataiteen tekemisen uskotaan kallistuvan tulevaisuudessa:

Luulen, että mediataiteen harjoittamisesta tulee yhä kalliimpaa, sillä monet ohjelmistot ovat tilauspalveluita, joiden hinnat nousevat ja/tai ominaisuudet tulevat lisämaksusta. (Tutkimushenkilö 4)

Verkostot ja niiden luominen nousee merkittävämmäksi. Globalisaatio tulee muokkaamaan työtä ja sen kuvaa. Muotoilun tulevaisuus näyttäytyi hyvänä mutta sanataiteen ja kirjallisuuden asema nähtiin heikkenevän tulevaisuudessa. Tätä perusteltiin sillä, että lukutaito ja korkeakirjallisuus heikkenee kaupallisuuden ja viihdekirjallisuuden suosion vuoksi. Oman taiteenalan yhteiskunnallinen kantaaottavuus nähtiin merkityksellisenä:

Performanssitaiteen kuvittelen olevan samassa asemassa, ja luulen, että jos ei suosio, niin sen merkitys tulee ainakin kasvamaan. Ihmiset tarvitsevat ravistelua ja esimerkiksi, että voi tehdä asioita, jotka eivät sovi normeihin. Ihmiset tarvitsevat ravistelua siitä, mitä maailmassa tapahtuu. Olen myös puuartesani ja luulen, että jos ylikulutus saadaan jotenkin edes pysäytettyä, taitoni olisivat arvossaan. (Tutkimushenkilö 4)

Tulevaisuuskäsityksiä ohjaavat arvot

Kyselylomakkeessa kysyttiin millaiset arvot ohjaavat tulevaisuuskäsityksiäsi taiteilijana. Vaihtoehtoina olivat valta, teknologia, taloudelliset tekijät, yhteiskunnalliset kehityskulut sekä avoin kysymys: muut mitkä. Yksi tutkimushenkilö valitsi ainoastaan teknologian. Yksi tutkimushenkilö valitsi taloudelliset tekijät ja teknologian perustellen valintaansa sillä, että oma taiteenala (sustainable art & design) ei voi olla irrallinen teknologiasta. Hänen näki kestävän kehityksen ohjaavan omaa taiteenalaan vahvasti. Kiertävä talouskehitys on hänen taiteenalallensa etu. Puolet vastaajista valitsi kaikki vaihtoehdot ja he lisäsivät listaan sellaisia arvoja kuten oikeudenmukaisuus, tulevaisuususkko, rohkeus ja epävarmuuden sietokyky.

5.3.2 Työpajoihin osallistuneiden tulevaisuustaitoja koskevat käsitykset

Toisen tutkimuskysymyksen mukaisesti hain tietoa siitä, mitkä ovat tutkimushenkilöiden mielestä tärkeitä tulevaisuustaitoja taiteentekijälle ja miten niitä voi kehittää. Halusin myös tietää, miten tärkeänä tutkimushenkilöt pitävät omia mahdollisuuksiaan rakentaa myönteistä tulevaisuutta.

Taiteentekijän tärkeät tulevaisuustaidot

Kysyessäni sitä, mitkä ovat tärkeitä tulevaisuustaitoja sain vastaukseksi melkoisen luettelon. Tärkeitä taitoja ovat epävarmuuden sietäminen, muovautuvuus, rohkeus, teknologinen ja digitaalinen osaaminen, ongelmanratkaisukyky, kyky liikkua taiteen ja kaupallisuuden välimaastossa, itselleen ja luovalle työskentelylle uskollisena pysyminen, vuorovaikutustaidot, innovatiivisuus, vahva itsetuntemus, ennakkoluulottomuus, ohjelmointiosaaminen, kyky ajatella laajasti, monipuolisesti ja eri perspektiiveistä, monitaiteisuus, moniammatillisuus, spesifi erikoistuminen. Verkosto- ja systeemiajattelutaidot koettiin tarpeellisiksi tulevaisuustaidoiksi, sillä niiden avulla on mahdollista päästä työelämässä enemmän esille ja näkyviin. Tärkeiksi tulevaisuustaidoiksi nähtiin myös rohkeus kokeilla uusia teknologioita, materiaaleja, skaalautuvuutta ja tekniikoita.

Tulevaisuustaitojen kehittäminen

Vastauksissa tuli ilmi, että tulevaisuustaitoja voi kehittää erilaisten koulutusten ja ryhmien avulla. Tulevaisuustaitojen kehittämistä edesauttavat oppilaitoksissa järjestettävät työpajat ja oppilaitosten läpinäkyvyys. Tulevaisuustaitoja voidaan kehittää keskustelujen ja leikin kautta sekä ajattelun laajentamisella. Yhteisen tekemisen kautta voidaan kehittää tulevaisuustaitoja ja tulevaisuuden ennakkokäsitysten ja haasteiden jakaminen muiden kanssa koettiin hyödylliseksi.

Tulevaisuustaitojen kehittämiseksi on tärkeää tiedostaa tulevaisuuskuvan olemus. Tutkimushenkilöille tulevaisuus näyttäytyi samaan aikaan sekä negatiivisena että positiivisena. Kaaos, maapallon osittainen tuho, taiteen arvon lasku sekä sukupolvien välisen kuilun kasvu olivat asioita, joita tutkimushenkilöt näkivät tulevaisuudessa. Siitä huolimatta myös valoisuutta ja muutosta parempaan oli näkyvissä. Yhteisen tekemisen, erilaisten ajatusten ja aatteiden jakamisen kautta haasteet ja ongelmanratkaisu ovat mahdollisia.

Omat mahdollisuudet rakentaa myönteinen tulevaisuus

Kolme tutkimushenkilöä piti omia mahdollisuuksiaan tärkeänä, yksi erittäin tärkeänä. Tutkimushenkilö 2 koki, että hän voisi jakaa tulevaisuustyöpajassa opittuja asioita eteenpäin. Yksi tutkimushenkilö koki, että yhteiskunnan rakentaminen on aikuisen velvollisuus ja osallisuus ja osallistaminen ovat arvoja, joita on vaalittava tulevaisuudessa. Kaikkien aikuisten tulisi olla kiinnostuneita minkälaista tulevaisuutta teemme seuraaville sukupolville ja ylläpidettävä keskusteluyhteyttä nuorempiin sukupolviin.

Koen että kaikki/jokainen analyyttisesti, luovasti, positiivisesti, empaattisesti ja viisaasti tulevaisuutta tarkasteleva, tarvitaan “mukaan talkoisiin” sillä tulevaisuus on ennen kaikkea lasten ja sukupolvien meidän jälkeemme. (Tutkimushenkilö 3)

Oma taiteenala nähtiin myös toimivan positiivisuuden, yllättävien ja hyvältä tuntuvien asioiden kanavana.

5.3.3 Työpajojen merkitys myönteisen tulevaisuuskuvan luomisessa työpajoihin osallistuneiden käsitysten mukaan

Vastaajista osa ei ollut aikaisemmin ajattelut niinkään tulevaisuustyöskentelyä mutta työpajan myötä tulevaisuustyöskentelyyn koskeva ajattelu lisääntyi. Tulevaisuustyöskentely työpajoissa koettiin tärkeäksi, koska tulevaisuuteen varautumista pidettiin olennaisena. Ajattelutyötä ja kaikkea mielensisäistä visualisointia pidettiin hyödyllisenä. Yksi vastaajista koki taiteen tekemisen pitävän aina sisällään uuden luomisen, ja tulevaisuuteen suuntaavan aspektin. Mennyt ei voi enää luoda, vaan tulevaisuutta luodaan ja representaatiot tulevasta ja nykytilasta liittyvät taiteen tekemiseen olennaisesti. Leikin ja teatteriperustaisen työpajan kautta tulevaisuus aiheena koettiin helpommin lähestyttäväksi ja käsiteltäväksi: *Teatteriperustainen tulevaisuustyöpaja tuo aiheen helpommin saatavaksi* (Tutkimushenkilö 2).

Yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyys loi toivoa tulevaisuutta tarkasteltaessa ja erilaisten ajatusten, aatteiden ja arvojen jakaminen koettiin hyödylliseksi myönteisen tulevaisuuskuvan edistämiseksi:

Kun kohtaamistaidot ja empatia kehittyi, on tulevaisuuskuvakin huomattavasti valoisampi. (Tutkimushenkilö 3)

Yhdessä tekeminen ja heittäytyminen edistää yhteyttä ja sosiaalisia taitoja. (Tutkimushenkilö 3)

Uusien ja erilaisten ihmisten kohtaaminen turvallisemmassa tilassa on usein myönteinen ja opettavainen kokemus. (Tutkimushenkilö 4)

Kehollinen kohtaaminen nähtiin edistävän vuorovaikutusta ja tulevaisuuskon säilymistä, sillä teatteriperustaisuus ja läsnäolo purkavat esimerkiksi sosiaalisen median luomia kuplia yhden tutkimushenkilön mukaan. Vastauksiin kirjoitettiin myös, kuinka tulevaisuusajattelu vaatii laajaa näkökulmaa, inhimillisyyttä ja kohtaamista.

Teatterityöskentelyn nähtiin vaikuttavan olennaisesti asenteisiin, itseämme ja muita kohtaan. Tutkimushenkilöt totesivat, kuinka työpajan myötä kokonaiskuvan hahmottuminen helpottui, oma haavoittuvaisuus ja kuolevaisuus muistui mieleen ja itsevarmuus kasvoi. Osallistujat reflektoivat omia käsityksiään tekemällä huomioita mm. omista luonteenpiirteistään, käsityksistään ja toiveistaan. Tutkimushenkilö 3 koki olevansa hyvin optimistinen tulevaisuuden suhteen, mutta tunnisti pragmaattisena ihmisenä myös tulevaisuuden uhat. Hän teki huomion omasta valvettuneisuudestaan koskien tulevaa: on viime vuosina ajatellut tulevaisuutta aika paljon ja ymmärsi omien käsityksiensä olevan melko laajat. Hän myös mainitsi, kuinka viime aikoina on seurannut paljon tulevaisuuskeskustelua, innovaatioita ja megatrendejä.

Tutkimushenkilö 1 kirjoitti toivovansa, että: *”näemme sellaisen tulevaisuuden, jota toivomme”*. Työpajoissa keskiöön nousi yhteinen tekeminen ja jakaminen. Myönteisen tulevaisuuskuvan rakentaminen ei korostunut erityisesti, vaan kollektiivinen läsnäolo. Havaintoni tueksi rajaan katseeni edeltävään tutkimushenkilön kirjoittamaan lainaukseen ja sen persoonapronominiin. Hän käyttää me-muotoa, joka vahvistaa yhteisen toivotun tulevaisuuden näkemistä ja kokemista yhteisönä, ei yksilönä.

6 YHTEENVETO

6.1 Johtopäätökset

Tutkimukseni pyrki vastaamaan kysymyksiin: millaisia tulevaisuuskäsityksiä tutkimukseen osallistuneilla taiteilijoilla on, mitä ovat taiteilijoiden tulevaisuustaidot sekä minkälainen merkitys teatteriperustaisilla tulevaisuustyöpajoilla on myönteisen tulevaisuuskuvan luomisessa.

Tutkimustulosten pohjalta esitän johtopäätöksen, jonka mukaan keskeisimmät taiteilijan tulevaisuuteen vaikuttavat ja tulevaisuutta muokkaavat tekijät ja kehityssuunnat ovat: digitalisaatio, erityisesti tekoäly, moniosaaminen/moniammatillisuus, globalisaatio sekä yhteiskunnan ja ympäristön muutokset.

Tutkimushenkilöiden tulevaisuuskäsitysten muotoutumiseen ovat vaikuttaneet henkilökohtaiset kokemukset, oma tausta, yhteiskunnan kehityskulut sekä työhön liittyvät kokemukset ja tapahtumat.

Keskeisiksi tulevaisuustaidoiksi taiteilijat nostivat esiin mm. digitaalisen ja teknologisen osaamisen, ongelmanratkaisukyvyyn, (joka voidaan nähdä useamman taidon *taitokokonaisuutena*, ks. Norrena, 2013, s.22) rohkeuden kokeilla uusia teknologioita, vuorovaikutustaidot, epävarmuuden sietämisen, ajattelun taidon, (eri näkökulmien ja ajatusten vaihto) moniosaamisen ja itsetuntemuksen taidon.

Opetushallituksen laatimassa raportissa Osaaminen 2035, tutkittiin mm. mitkä ovat työelämän näkökulmasta vuonna 2035 kaikkein tärkeimpiä osaamisia. Tulokset korreloivat tutkimukseni kanssa: digitalisaatio, työn murros ja teknologinen kehitys ovat keskeisimpiä ilmiöitä ja osaamistarpeet perustuvat kaikkein eniten muutoksen hallintaan ja digitalisaatioon (Opetushallitus, 2019, s.41).

Tulevaisuustyöpajojen merkitys myönteisen tulevaisuuskuvan luomisessa jäi tulkintani mukaan toisarvoiseksi. Tulevaisuuskuvan myönteisyys ei noussut esiin tärkeimpänä asiana työpajoissa, vaan itse jakaminen ja osallisuus. Kohtaamistaidot, empatia ja sosiaaliset taidot mainittiin myönteisen tulevaisuuskuvan luomisessa, mutta keskiöön nousi itse jakamisen tärkeys. Tulevaisuuskuvan säilyttämiseen vaikuttivat kehollisuus, läsnäolo ja kasvokkain tekeminen.

6.2 Pohdinta

Merkityksellisintä tutkimukseni taiteellisessa osiossa ei ollut se, tuottaako teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat *myönteisiä* tulevaisuuskuvia, vaan se, että tulevaisuuskuvia pääsi ylipäättänsä *jakamaan* muiden kanssa. Tutkimushenkilöt kokivat, että yhteinen tekeminen, leikillisuus, heittäytyminen ja improvisaatio tulevaisuustyöpajoissa auttoi aiheen käsittelyssä ja lähestymisessä sekä lisäsi inhimillisyyttä ja yhteyttä toisiin.

Tutkimuksen tulokset todistavat tutkielman alussa esitetyn väittämän *taiteilijat tarvitsevat tulevaisuustaitoja* pitävän paikkaansa. Taiteentekijät ovat sidoksissa yhteiskuntaan ja sen muutoksiin. Taide konkretisoi ja jäsentää maailmaa sekä ennen kaikkea projisoi yhteiskunnasta nousevia asioita. Taiteilija ei ole yhteiskunnallisesti irrallinen vaan kehityssuuntauksien keskellä. Taiteentekijän on otettava huomioon tulevaisuuden työelämään liittyvät muutokset. Näitä muutoksia tuovat vaihtuvat toimintaympäristöt, digitalisaatio, teknologian kehitys, globalisaatio, virtuaaliteknologian yleistyminen, ympäristön muutostilat ja sen vaikutukset, erilaiset pandemiat ja niiden tuomat seuraukset työelämään.

Elämme tällä hetkellä maailmassa, jossa ”tietoa” on saatavilla tauotta. Rubin toi esille vuonna 2004 artikkelissaan *Suomen muutoshaasteita* kuinka kiihtyvä tiedonsaanti ja -kulku aiheuttavat pelkoa suomalaisille ja kuinka globaalit uhat tuntuvat läheisimmiltä kuin paikalliset mahdollisuudet (Rubin, 2004). Artikkelin julkaisusta on kulunut tasan 20 vuotta, digitalisaatio on suorastaan räjähtänyt käsiin ja globaalit ilmiöt koskettavat suomalaisia paljon enemmän kuin aikaisemmin. Kiihtyvä kehitys on otettava huomioon taiteen tulevaisuudesta puhuttaessa, sillä digitalisaatio koskettaa jokaista alaa, myös taiteen alaa. Ervast, (2023) nostaa väitöskirjassaan esille digitalisaatioprosessin merkityksen työtä ja koulutusta muuttavana tekijänä (Ervast, 2023, s.28). Ervast käyttää sanaa digitalisaatioprosessi, sillä kyse ei ole vain teknologisista välineistä, vaan digitalisaatio muokkaa ajatteluamme: miten haemme tietoa, miten käsittelemme ja miten jaamme tietoa (Ervast, 2023, s.28). Tutkimustuloksia analysoidessa katse kiinnittyy siihen, miten digitalisaatioon ja sen väistämättömyyteen suhtaudutaan. Otammeko sen tarjoamat avut avosylin vastaan ja toivotamme tervetulleeksi kuin mukavan ja aikaansaavan kollegan vai puhummeko kollegasta vain pahaa ”selän” takana kahvitauolla? Tutkimustuloksiini viitaten, tekoäly on otettava myös taiteen alalla työpariksi, mutta tekoälyä on pidettävä kontrollissa, jolloin valta pysyy ihmisten käsissä. Tekoäly on vain yksi esimerkki tietotekniikan kehityksestä arjessamme. Tärkeämpää kuin yksittäisistä

tietotekniikan välineistä puhuttaessa, koen oleellisemmaksi nostaa esiin, kuinka digitalisaatio on muokannut vuorovaikutuksen kulttuuria. Digitalisaatio vaikuttaa jo nyt siihen minkälaisessa vuorovaikutuksessa olemme toisten ihmisten ja ympäristön kanssa, ja tulee muokkaamaan sitä myös tulevaisuudessa. Taiteentekijänä näen tämän tarpeelliseksi aiheeksi käsitellä, sillä näen taiteen kokemisen perustuvan ennen kaikkea vuorovaikutukseen taiteen, taiteen kokijan ja ympäristön välillä.

Malaska ja Mannermaa, (1985) viittaavat Cornishin ajatukseen siitä, kuinka tulevaisuudentutkijan yksi rooli on *taiteilija*, joka mielikuvitustaan käyttämällä etsii vastauksia tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin kuten *mitä tulevaisuudessa tapahtuu* ja hahmottelee mahdollisia tulevaisuuksia linkittäen pohdintaa nykyhetkeen. Entä jos käännämmeikin ajatuksen toisinpäin ja ajattelemme taiteilijan toimivan eräänlaisena tulevaisuudentutkijana, (tulevaisuudentutkijan akateemista ammattitaitoa ja pätevyyttä vähättelemättä) joka mielikuvitustaan käyttämällä ja *taiteen keinoin* vastaa kysymykseen miltä tulevaisuudessa näyttää. Tämä ajatus kiehtoo ja inspiroi. Myös Ahvenainen (2013), kirjoitti hyvän mielikuvituksen olevan avainasemassa mahdollisten maailmojen ja epäyhtenäisen tiedon eli tulevaisuutta koskevan tiedon käsittelyssä. Taidetta ja tulevaisuustutkimusta yhdistävät projektit ovat kiinnostuksen kohteenani myös jatkossa.

Yhteisöllisyys, osallisuus ja vastuullisuus ovat sanoja, joita kuulemme jatkuvasti kaikkialla. Toivon, etteivät ne jää sanoiksi ilmaan leijumaan, vaan sanat muuntautuvat teoiksi ja toimiksi. Konkretian kautta on tehtävä sellaista tulevaisuutta kuin toivomme. *Arvokeskustelu* on tärkeää, mutta käytännön toimet muuttavat maailmaa. Pölönen (2022) ottaa kantaa muutosta koskevaan keskusteluun ja nostaa esiin, että arvokkaimpia asioita eivät ole ne asiat, jotka muuttuvat vaan ne, jotka pysyvät muuttumattomina (Pölönen, 2020, s.8).

Osallisuus on tutkimukseni punainen lanka ja pidän sitä sellaisena asiana, joka ei tule muuttumaan jatkuvan kehityksen ja muutoksen pyörteissä. Ihminen on sosiaalinen laumaeläin. Ihminen pyrkii kuulumaan johonkin: joukkoon, ryhmään, laumaan tai heimoon. Nimityksiä erilaisille yhteisöille on useita mutta pyrkimys on sama: olla osa jotakin, olla osallinen ja osallistua yhdessä toimien, jakaen.

Tutkimukseni aineistoon viitaten, myös tutkimushenkilöt nostivat esiin *osallisuuden*, *yhteisöllisyyden* ja *yhdessä tekemisen* huomionarvoiseksi asiaksi tulevaisuutta koskevaa keskustelua ja haasteita kohdattaessa. Tulevaisuuden kompleksisuus, epävarmuus, ja

kaoottisuus voi tuntua vaikealta, mutta tutkimushenkilö 3:sta lainaten: *Ongelmat ja haasteet on selvitettävissä, jos vain tahtoa ja joukkovoimaa löytyy* (Tutkimushenkilö 3).

Asia ei kuitenkaan ole yksinkertainen. Ihmiset ovat erilaisia ja yhteiskunnan monimuotoisuus tulee lisääntymään tulevaisuudessa. On tärkeää pohtia mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan tulevaisuudessa. Szostak (2022) kirjoittaa kuinka erilaisuutta on arvostettava, mutta vahvan yhteisön elinehtona on yhteiset, jaettavat arvot. Huomionarvoinen tavoite tulevaisuudessa on löytää tasapaino monimuotoisuuden ja ydinarvojen välille (Szostak, 2022, s.89). Yhteisten arvojen löytämiseen on raivattava tilaa, aikaa ja turvallinen maaperä. Monimuotoisuus auttaa yhteiskuntaa ainoastaan, mikäli ihmiset ovat aidosti vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, erilaisia kulttuureja ja tapoja sivuuttamatta (Szostak, 2022, s. 89).

On siis syytä pohtia millä tavoin yhteisöllisyyttä, osallisuutta, ja tulevaisuustietoisuutta voidaan lisätä taiteenalalla, niin koulutuksessa kuin työelämässä?

Olen törmännyt tulevaisuustutkimuksen parissa huomioon, jonka jakavat useat tulevaisuudentutkijat. On hullunkurista, kuinka jokaisessa maailman yliopistossa, alemman asteen oppilaitoksissa ja opinahjoissa on mahdollista (ja usein myös pakollista) opiskella historiaa muttei tulevaisuutta. Tulevaisuuden opettaminen on yhtä tarpeellista kuin historian opetus ja aina kuin opetetaan historiaa, pitäisi opettaa myös tulevaisuutta (Bishop, 2010; Schultz, 2017; Szostak, s.1, 2022). Tulevaisuustietoisuuden opettaminen ja arvostuksen lisääminen yliopistototasolla on tärkeää, jotta tulevaisuuden pohtiminen tulisi osaksi opiskelijoiden arkea. Yhtä tärkeää on pohtia tulevaisuusopintojen muotoa ja laatua. Millaisia tulevaisuusopintoja esimerkiksi taiteen opiskelijoille olisi syytä järjestää? Käyttämällä teatteri- ja taideperustaisia menetelmiä tulevaisuusopintojen opettamisessa, näen potentiaalia kehittää opiskelijoiden osallisuuden kokemusta sekä monipuolista tulevaisuustietoisuutta, joka perustuu erilaisten arvojen ja käsitysten tarkasteluun.

Käsitykseni teatterin tehtävästä on seuraavanlainen: toimia yhteiskunnan peilinä, ottaa kantaa ihmistä ja ympäristöä koskeviin teemoihin ja ilmiöihin esittämällä kysymyksiä, ei tarjoamalla valmiita vastauksia. Pyrin tällä tutkimuksella, sekä sen taiteellisessa osiossa, että tieteellisessä osiossa kysymään taiteilijoilta kysymyksiä ja herättämään keskustelua. Päätän tutkimukseni kysymykseen *millaisen tulevaisuuden sinä toivot näkeväsi?*

LÄHTEET

- Aalto, H., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki M., Pöllänen, M. (Toim.) (2022). Johdanto. Teoksessa *Tulevaisuudentutkimus tutuksi - Perusteita ja menetelmiä*. (s. 8–19). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Ahvenainen, M. (2013). *Henkilökohtainen tulevaisuus*. Verkkojulkaisu Koukku – koulutusvalinnat kuntoon –hankkeessa. Haettu 27.4.2024. <https://tulevaisuusohjaus.fi/wp-content/uploads/2018/08/Ahvenainen.pdf>
- Armanto, R., Lauttamäki, V., Siivonen, K. (2022). Monimuotoinen tulevaisuusverstaas. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. Pöllänen (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. (s. 222–234). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Bishop, C.P. (2010). Why Teach the Future. *Journal of Futures Studies*, 14(4), 99-106. <https://jfsdigital.org/wp-content/uploads/2014/01/144-S02.pdf>
- Brook, P. (1968). *Tyhjä tila*. Kirjoitelmia nykyteatterin lajeista. (s.140). Suom. Mattila, R. Werner Söderström. Porvoo: Osakeyhtiön kirjapaino.
- Balme, C.B. (2015). Johdatus teatteriin. (Suom. P. Koski). Like.
- Boal, A. (2019). *Theatre of the oppressed*. Pluto Press. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.ulapland.fi/lib/ulapland-ebooks/detail.action?docID=5731444>
- Dufva, M., Vataja, K. (2022). Yllätysten aika edellyttää moniäänisempää ennakkointia. Haettu 12.07.2024 osoitteesta <https://www.sitra.fi/blogit/yllatysten-aika-edellyttaa-moniaanisempaa-ennakkointia/>
- Ervast, T. (2023). *Kouluverkoista oppimisverkkoihin*. Koulutuksen asiantuntijoiden käsityksiä Lapin perusopetuksen tulevaisuudesta. Lapin yliopisto. (Väitöskirja, Lapin yliopisto). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-374-7>
- Haapala, A. (2002). Mitä on tulevaisuuskasvatus. Teoksessa Haapala, A. (Toim.), *Tulevaisuuskasvatus*. (s.125–139). PS-kustannus. Opetus 2000.
- Head, S. (2011). Forward Theatre: An Introduction. *Journal of Futures Studies*, 16(2), 17-34. <https://jfsdigital.org/wp-content/uploads/2014/01/162-A02.pdf>
- Heikkilä, K., Mäki, M. (2022). Tulevaisuudentutkimuksen vaiheita ja suuntauksia 1900- ja 2000-luvuilla. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. Pöllänen (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. (s.64–76). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>

Heinonen, S. (1985). Tulevaisuuden tutkimuksen keskeisiä käsitteitä. Teoksessa P. Malaska, M. Mannermaan (Toim.), *Tulevaisuuden tutkimus Suomessa*. (s. 292). Gaudeamus.

Hietanen, O., Heinonen, S., Kahilainen, J., Kiiskilä, K., Tapio, P., Wilenius, M. (2002). Tulevaisuusajattelun haasteita: Tietoyhteiskunta ja kestävä kehitys. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 407–459). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (s. 19, 160). Helsinki. Tammi.

Jokela, T., Huhmarniemi, M. (2020). *Taideperustainen toimintatutkimus soveltavan taiteen kehittämisen välineenä*. (s. 38–61). Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja.

Kamppinen, M., Malaska, P. (2002a). Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 53–115). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Kamppinen, M., Malaska, P., Kuusi, O. (2002b). Tulevaisuudentutkimuksen peruskäsitteet. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 19–53). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Ketonen, O. (1985). Tulevaisuudesta tietäminen. Teoksessa P. Malaska, M. Mannermaa (Toim.), *Tulevaisuuden tutkimus Suomessa*. (s. 9–21). Gaudeamus.

Kettunen, J. (2021). Fenomenografia. Teoksessa J. Vuori (Toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu osoitteesta 24.7. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettiset-metodologiset-viitekehykset/fenomenografia/>

Koskela T. (2009). *Perusopetuksen oppilashuolto Lapissa opettajien käsitysten mukaan*. Väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 167. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111211049>

Kuusi, O., Kamppinen, M. (2022). Tulevaisuuden tekeminen. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 117). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Kuusi, O., Virtajoki, V. (2022). Tulevaisuudentutkimuksen filosofiset perusteet. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. Pöllänen (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. (s.22–38). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>

Leppäkoski, R. (2001). Ohjaaminen – mystiikan ja matematiikan välissä? Teoksessa P. Korhonen, A-L. Østern (Toim.) *Katarsis - Draama, teatteri ja kasvatus*. (s. 151). Atena.

Malaska, P., Mannermaa, M. (1985). Tulevaisuuden tutkimus tieteellisin perustein tapahtuvana toimintana. Teoksessa P. Malaska & M. Mannermaa (Toim.), *Tulevaisuuden tutkimus Suomessa*. (s. 42–61). Gaudeamus.

- Mäkelä, M., Karjalainen, J., Parkkinen, M. (2022). Tulevaisuuskuvat: Merkitykset, roolit ja käyttötavat tulevaisuudentutkimuksessa. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. Pöllänen (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. (s.297–311). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisu 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Niiniluoto, I. (2002). Alkusanat. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 7–10). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- Norrena, J. (2013). *Opettaja tulevaisuuden taitojen edistäjänä: "jos haluat opettaa noita taitoja, sinun on ensin hallittava ne itse"*. Jyväskylän yliopisto. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto).
- Ollila, J., Hujala, T. (2022). Tulevaisuustaidot ja tulevaisuusoppiminen. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, M. Pöllänen (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä*. (s.400–414). Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisu 1/2022. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>
- Opetushallitus. (2019) *Osaaminen 2035*. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. Haettu 6.8.2024 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaaminen_2035.pdf
- Owens, A., Barber, K., (Suom. Kaijanen, J., & Korhonen, P. (1998). *Draama toimii*. JB-kustannus.
- Polak, F. (1973). *Image of the future*. Elsevier Scientific Pub. Co. <https://storyfieldteam.pbworks.com/f/the-image-of-the-future.pdf>
- Pölönen, P. (2020). *Tulevaisuuden lukujärjestys*. Otava.
- Rakennerahastotietopalvelu. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 12.07.2024 osoitteesta <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektikoodi=S22266>
- Ranta, S. (2020). *Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Väitöskirja. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 283. Rovaniemi. Lapin yliopisto.
- Rubin, A. (2004). Suomen muutoshaasteita. Topi – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. Haettu 09.04.2024 osoitteesta <https://tulevaisuus.fi/artikkeleita/suomen-muutoshaasteita/>
- Rubin, A. (2002). Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 889–908). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- Ruusuvirta, M., Lahtinen, E., Rensujeff, K. & Kurlin Niiniaho, A. (2022). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2021: Tulevaisuuden taiteentekijät*. Cuporen verkkojulkaisu 69. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2022/taiteen_ja_kulttuurin_barometri2021.pdf

Ryynänen, S., Nortio, E., Varjonen, S. (2021). Soveltava teatteri taideperustaisena tutkimuksena. Teoksessa S. Ryynänen & A. Rannikko. (Toim.), *Tutkiva mielikuvitus: Luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatieteissä*. (s. 181–214). Gaudeamus Oy.

Söderlund, S. (2002). Tulevaisuuden tutkimuksen keskeisiä vaikuttajia. Teoksessa M. Kauppinen, O. Kuusi & S. Söderlund (Toim.), *Tulevaisuudentutkimus – Perusteet ja sovellukset*. (s. 346–382). Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Schultz, W. *Visiointi*. Podcast. Ennakointikupla.
<https://www.ennakointikupla.fi/home/2019/1/6/visiointi>

Szostak, R. (2022). *Making Sense of the Future*. Taylor & Francis.
<https://doi.org/10.4324/9781003186854>

Tenk (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Haettu 23.7.2024 osoitteesta https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työterveyslaitos. (2023) Haettu 18.06.2024 osoitteesta
<https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/miten-suomi-voi>

Vehkalahti, R. (2006). *Leikkivä teatteri*. Gummerus Kirjapaino Oy.

Liite 1. Tutkimusluvut

Opiskelen Lapin yliopistossa Taiteen asiantuntija- maisteri ohjelmassa ja teen Pro gradu -tutkimusta aiheesta taiteilijan tulevaisuustaidot. Teoreettinen tausta tutkimuksessa on tulevaisuudentutkimus ja soveltava teatteri. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää minkälaisia tulevaisuuskäsityksiä työpajoihin osallistuvilla taiteliijoilla/taiteen opiskelijoilla on ja mitä ja minkälaisia ovat taiteilijan tulevaisuustaidot.

Teatteriperustaiset tulevaisuustyöpajat tuottavat tutkimukseeni aineistoa, jota analysoin tutkimuksessani. Työpajoissa käytän soveltavan teatterin harjoitteita ja tulevaisuustyöskentelyn menetelmiä mm. tulevaisuuskuvat, tulevaisuuskartta, utopiat/dystopiat. Työpajojen tavoite on pohtia ja tarkastella tulevaisuutta ja tulevaisuuden työelämää, jokaisen osallistujan ammatillisesta näkökulmasta käsin.

Osallistun Tulevaisuustyöpajoihin:

Merkitse X työpajoihin, joihin osallistut.

26.3.

5.4.

12.5.

Minua saa nauhoittaa (äänitallenne dokumentointia varten, mahdollinen litterointi)

työpajojen aikana: *Merkitse X*

Kyllä

Ei

Työpajojen aikana tuotetusta materiaalista (ei hlö kuvia) voidaan ottaa valokuvia:

Merkitse x

Kyllä

Ei

Noudatan tutkimuseettisiä periaatteita; tutkimusta tehdessäni ei muodostu henkilötietopohjaista tutkimusrekisteriä, kaikki aineisto käsitellään anonyymina ja tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Aineisto säilytetään tutkijan kovalevyllä ja Lapin yliopiston pilvipalvelussa ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja annan luvan tutkijalle käsitellä ja analysoida työpajojen aikana tuotettua materiaalia. Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön. Suostun osallistumaan tutkimukseen liittyvään havainnointiin. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Tätä tutkimuslupaa ja kerättyä aineistoa säilytetään, kunnes tutkimus on valmis. Tutkimus valmistuu vuoden 2024 aikana.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Tutkimuksen tekijä:

Laura Nuutila/Taiteen asiantuntija/Lapin yliopisto

Lnuutil@ulapland.fi

RESEARCH PERMIT

I am studying in the Master of Arts program at the University of Lapland and doing my master's thesis on the future skills of artists. The theoretical background of the study is futures studies and applied theatre. The purpose of the study is to find out what kind of future conceptions the artists/art students participating in the workshops have, and what and what kind of future skills the artist has.

Theatre-based futures workshops produce material for my research, which I analyze in my research. In the workshops, I use applied theatre exercises and futures working methods, such as future visions, future maps, utopias/dystopias. The aim of the workshops is to reflect on and examine the future and future working life, from the professional perspective of each participant.

I participate in futures workshops:

Mark an X for the workshops you attend.

26.3.

5.4.

12.5.

I may be recorded (audio recording for documentation, possible transcription)

during workshops: Mark X

Yes

No

Photographs can be taken of the material produced during the workshops (not personal pictures):

Mark x

Yes

No

I adhere to the principles of research integrity; When conducting research, there is no personal data-based research register, all data is processed anonymously and participation in the research is voluntary. The data is stored on the researcher's hard drive and in the University of Lapland's cloud service and will be destroyed when the research is finished.

With my signature, I confirm that I participate in the research and give permission to the researcher to process and analyze the material produced during the workshops. I am familiar with the purpose and content of this study. I agree to participate in the observation related to the study. I can cancel or suspend my participation at any time.

This research permit and the collected data will be stored until the research is completed. The study will be completed during 2024.

Time and place

Signature and name clarification

Author of the study:

Laura Nuuttila/Art Specialist/University of Lapland Lnuuttil@ulapland.fi

Liite 2. Kyselylomakkeet

Kyselylomake: Tulevaisuustyöpajat 26.3-12.4.2024

Ympyröi vastaukset

Perustiedot

Sukupuoli:		mies	nainen	muu	
Ikä:	alle 25	25–35	36–45	46–55	yli 56

Työkokemus taiteentalalla? alle 5 vuotta, 6–10 vuotta, 11–20 vuotta, yli 21 vuotta

Jokaista teemaa ohjaa useat johdattelevat alakysymykset. Niiden tarkoitus on auttaa vastaamisessa, mutta olen kiitollinen kaikista aihepiirin vastauksista, niistäkin, joita en ole tajunnut kysyä! Toivon monipuolisia vastauksia, mutta lyhyetkin vastaukset ovat tärkeitä.

Tulevaisuuskäsitykset

1. Millainen käsitys Sinulla on oman taiteenalan tulevaisuudesta?

a) Millainen on mahdollinen tulevaisuus? Entä mahdoton tulevaisuus?

b) millainen todennäköinen tulevaisuus? Entä epätodennäköinen tulevaisuus?

c) Millainen on toivottu tulevaisuus? Entä epätoivottu tulevaisuus?

2. Miten tulevaisuuskäsityksesi ovat muodostuneet? Millaiset kokemukset taiteilijana/taiteentekijänä ovat vaikuttaneet tulevaisuuskäsityksiisi? (= oma kokemustausta)

3. Millaiset arvot tai tekijät ohjaavat tulevaisuuskäsityksiäsi taiteilijana?

- a) valta
- b) teknologia
- c) taloudelliset tekijät
- c) yhteiskunnalliset kehityskulut
- d) muut, mitkä?

Tulevaisuustaidot työpajatoteutuksessa

4. Millainen on oman taiteenalasi tulevaisuus mielestäsi nykyhetkeen verrattuna?

Miten eroaa?

5. Mitkä ovat tärkeitä tulevaisuustaitoja taiteentekijälle?

6. Miten taiteilijoiden tulevaisuustaitoja voi kehittää?

7. Miten tärkeänä pidät tulevaisuustyöskentelyä?

8. Miten tärkeänä pidät omia mahdollisuuksiasi tulevaisuususkon tai myönteisen tulevaisuuden rakentajana?

Erittäin tärkeänä ___ tärkeänä ___ vähemmän tärkeänä___tarpeettomana ___

Miksi? (avoin kysymys)

Työpajatyöskentely

9. Miten koet, että teatteriperustainen tulevaisuustyöpaja voi edistää myönteistä tulevaisuuskuva?

10. Muita mahdollisia ajatuksia, kokemuksia ja käsityksiä sinulle on muodostunut tulevaisuuskäsityksistäsi tulevaisuustyöpajatoiminnan aikana?

Questionnaire Futures workshops 26.3-12.4.2024

Circle answers

Basic

Sex: man woman other

Age: under 25 25-35 36-45 46-55 over 56

Work experience in the field of art? under 5 years, 6-10 years, 11-20 years, over 21 years

Each theme is guided by several leading sub-questions. They're meant to help you answer, but I'm grateful for all the answers on the topic, even those I haven't had the nerve to ask! I hope for varied answers, but even short answers are important.

Conceptions of the future

1. What kind of vision do you have of the future of your own field of art?

a) What is the possible future? What about an impossible future?

b) What is the likely future? What about an unlikely future?

c) What is the desired future? What about an undesirable future?

2. How have your conceptions of the future been formed? What kind of experiences as an artist/artist have influenced your perceptions of the future? (= own experience)

3. What kind of values or factors guide your conceptions of the future as an artist?

(a) Power

(b) technology

(c) economic factors;

(c) social developments;

d) others, which ones?

Future skills in workshop implementation

4. In your opinion, what is the future of your art form compared to the present?

How to resign?

5. What are important future skills for an artist?

6. How can artists' future skills be developed?

7. How important do you think future work is?

8. How important do you consider your own opportunities to be a builder of faith in the future or a positive future?

As very important ___ as important ___ less important___unnecessary ___

Why? (open question)

Workshop

9. How do you feel that a theatre-based futures workshop can promote a positive vision of the future?

10. Other possible thoughts, experiences and perceptions of the future have formed for you during your futures workshop activities?